

Protokoll
1989/90:22

Riksdagens protokoll

1989/90:22

Torsdagen den 9 november

Kl. 12.00–16.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet

Förste vice talmannen meddelade att vänsterpartiet kommunisternas riksdagsgrupp som suppleant i justitieutskottet under Berith Erikssons ledighet anmält hennes ersättare Ingrid Burman.

Förste vice talmannen förklarade utsedd till

suppleant i justitieutskottet

Ingrid Burman (vpk)

2 § Utökning av antalet suppleanter i försvarsutskottet

Från valberedningen förelåg förslag om att antalet suppleanter i försvarsutskottet skulle utökas från 22 till 23.

Kammaren biföll denna framställning.

3 § Val av ytterligare suppleant i försvarsutskottet

Företogs val av en suppleant i försvarsutskottet.

I överensstämmelse med förslag från valberedningen valdes till

suppleant i försvarsutskottet

Gudrun Norberg (fp)

4 § Svar på interpellation 1989/90:15 om förstärkning av den enskildes rättssäkerhet

Svar på interpellationer och frågor

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Nic Grönvall har ställt fyra frågor till mig, nämligen vad jag avser att göra för att stärka den enskildes rättssäkerhet i vårt land, vad jag avser att göra för att bevara respekten för lagstiftningsmakten, vad jag avser att göra för att strama upp lagtolkningen i domstolarna så, att den enskilde garanteras förutsebarhet och tillämpning av legalitetsprincipen och vad jag avser att göra för att stärka och utveckla den svenske konsumentens rättskänsla och förmåga till självständig kritik.

Särskilt de två första frågorna är mycket allmänna till sin natur. Om man tar del av Nic Grönvalls motivering till frågorna för att få ett begrepp om vad han egentligen vill ha svar på, kan man konstatera att han inleder med påståendet att den enskildes rättssäkerhet systematiskt sätts i efterhand i vad han kallar socialdemokratins rättssäkerhetsbild. Därefter framför han olika exempel på att högsta domstolen och regeringsrätten fyller ut lagstiftningen med egna tolkningar. Han hävdar att de i vissa fall skulle tolka lagen på ett sätt som urholkar rättssäkerhetsbegreppet. I andra exempel kritiserar han andra domstolar och myndigheter. Han påstår bl.a. att de i vissa angivna ärenden har tagit sig rätt till övermakt och utan grund skandaliserat enskilda etc.

De domare och andra tjänstemän som beskyllningarna riktas mot har inte någon möjlighet att försvara sig här i riksdagen. Som Nic Grönvall borde förstå kan jag inte gå in på enskilda avgöranden och beslut av domstolar och myndigheter. Jag har dessutom svårt att förstå vad exemplen har med socialdemokratin att göra. Menar Nic Grönvall att beslutsfattarna varit socialdemokrater? Eller är det omständigheten att de levit i ett av socialdemokraterna styrt samhälle som medfört att de fattat beslut som enligt Nic Grönvall är oriktiga?

När jag läser Nic Grönvalls tredje fråga och jämför den med vad han inledningsvis säger om socialdemokratin, tycker jag mig ändå begripa de två tidigare frågorna. Det är tydligen trots allt inte de utpekade domstolarna och myndigheterna som har huvudansvaret för de missförhållanden som Nic Grönvall anser förekomma. I stället är det lagstiftaren – i första hand alltså riksdagen själv – som har detta ansvar, eftersom den beslutat om lagar som måste tolkas eller utfyllas av domstolar och myndigheter. För Nic Grönvall verkar möjligheten av att lagar tolkas eller att lagar fylls ut genom föreskrifter av olika slag framstå som något av ett spöke.

Särskilt för många icke-jurister kan det nog vara frestande att tänka i sådana banor som Nic Grönvall, själv jurist och f.d. advokat, tycks göra. I förlängningen ligger ju t.o.m. att juristerna – utom alla de som måste syssla med lagstiftning förstås – kan ersättas av bokstavstroga icke-jurister som slår upp svaren i lagboken. Men alla sådana här tankar är bara utopier. Det har aldrig funnits något samhälle där man har kunnat reglera alla frågor i lag, och det kommer inte heller att finnas eller ens vara önskvärt.

De allra flesta lagbestämmelser måste, trots lagstiftarens ambitioner, bli sådana att en tolkning i vissa fall måste ske. Lagstiftaren kan nämligen inte

ens i fantasin föreställa sig alla de situationer som kan uppstå i det praktiska rättslivet. En fullständig detaljreglering skulle också leda till ett obeskrivligt omfattande lagverk. När Nic Grönvall talar om behovet av förutsebarhet vill jag mot det stryka under behovet av att lagverket inte är så komplicerat att det blir omöjligt att överblicka. Till detta kommer att en alltför detaljerad lagstiftning kan hämma en god och önskvärd rättsutveckling. Det är alltså inte utan sakliga skäl som det lagstiftande organet i vårt land och i alla andra länder i allmänhet nöjer sig med lagbestämmelser som kan behöva tolkas. Detta ger ofrånkomligen domstolar och myndigheter viss frihet, men det är samtidigt viktigt att framhålla att det finns principer för hur lagar kan och bör tolkas.

Riksdagen kan inte heller lägga sig i alla detaljfrågor. För att riksdagen skall kunna fungera är det i stället nödvändigt att regeringen och myndigheterna i viss utsträckning tillåts att utfärda egna föreskrifter inom lagstiftningens ramar. Regeringsformen bygger också på en sådan uppgiftsfördelning. Det är för övrigt förvånande att Nic Grönvall har en sådan tilltro till en så extrem centralstyrning som interpellationen ger uttryck för.

Det är i varje enskilt lagstiftningsärende en balansgång att välja mellan olika detaljeringsnivåer. Någon allmän tumregel går inte att ge. Så mycket kan man slå fast att det särskilt inom straffrätten är viktigt att strävan efter en precis lagstiftning sträcker sig långt. Det kan behöva ske till priset av lagstiftningens lättillgänglighet eller till priset av att man på det område det gäller inte kriminaliserar alla förfaranden man i och för sig skulle haft anledning att bestraffa. I stället kan man behöva dra gränser mellan det straffbara och det inte straffbara området mera restriktivt för att få en klar skiljelinje. På andra rättsområden kan man inte alltid inta en lika försiktig attityd utan att man får en rättstillämpning som kan verka stötande i enskilda fall. Särskilt på civilrättsområdet är det närmast uppenbart att man kan behöva lämna ganska stort utrymme åt domstolarna att tolka lagarna, om inte en av parterna skall gå miste om sin rätt. Men låt oss diskutera hur långt man då bör gå i anslutning till varje enskilt lagstiftningsärende, och inte i ett så här allmänt sammanhang där det är omöjligt att göra närmare preciseringar.

Nic Grönvalls fjärde fråga är av annat slag än de tre andra. I motsats till Nic Grönvall tror jag inte det finns fog för att generellt påstå att det här i landet skulle finnas brister i vad han kallar konsumenternas rättskänsla eller i konsumenternas förmåga till självständig kritik. Han tycks mena att konsumenterna blivit alltför passiva till följd av att staten varit alltför aktiv på konsumentområdet.

Jag vill i det sammanhanget först och främst påminna om de mål och riktlinjer för konsumentpolitiken som riksdagen lade fast så sent som år 1986. De övergripande målen för samhällets konsumentpolitik är enligt riksdagens beslut att stödja hushållen i deras strävan att effektivt utnyttja sina resurser samt att stärka konsumenternas ställning på marknaden. De erfarenheter vi har av den aktiva konsumentpolitiken visar också klart att det förhåller sig precis tvärtom mot vad Nic Grönvall tror. Genom att statsmakterna genom lagstiftning och andra åtgärder har stärkt konsumenternas ställning har de fått sådana redskap som de behöver för att själva ta till vara sina rättigheter. Mycket återstår ännu att göra. Men för mig är det alldeles tydligt att intresset

för konsumentfrågor har ökat under åren och att vi således – i enlighet med riksdagens beslut – bör gå vidare på den inslagna vägen.

NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret. Mitt inlägg kommer att bli ovanligt fylligt, eftersom svaret var så långt att det verkligen innehöll tydliga avslöjanden av skillnaderna mellan socialdemokratiens rätts-säkerhetsuppfattning och den som jag står för.

I svaret uttrycker justitieministern en viss svårighet att förstå frågorna och deras generella natur. Det kan därför vara skäl att ta upp en diskussion med en något annan indelning av problemen och att i den nya indelningen inarbeta en del av de synpunkter som justitieministern framförde i svaret.

Bakgrunden till interpellationen är naturligtvis att det – vilket justitieministern måste vara medveten om – i Sverige finns en djupt känd oro över att den enskilde alltid är förlorare. Vi har många exempel på det. För övrigt har vi alldeles nyligen fått uppleva att justitieministern på grund av Bertil Bengtssons promemoria äntligen har insett att de missförhållanden som råder när det gäller myndigheters ansvar skall korrigeras. Huruvida det är en tillräcklig korrigerings återstår att se. Den frågan skall riksdagen behandla och pröva.

Denna oro har uppstått därför att vi i Sverige har en rätts-säkerhet och en grundläggande frihetsdebatt som avviker från den i övriga länder i världen. Europadomstolen, som handlägger konventionen om de mänskliga rättigheterna, nödsakas ideligen konstatera att Sverige inte lever upp till sina internationella åtaganden. Är justitieministern beredd att delta i en översyn av grundlagens kapitel om fri- och rättigheter för den enskilde, så att vi därmed skulle kunna lägga fast en grundval för lagstiftning inom vilken vi kan tillåta ramlagstiftningsteknik? Om inte den enskildes rätts-säkerhet garanteras i grundlagen kan vi inte tillåta att andra myndigheter än riksdagen stiftar lagar. Vi är på väg mot en sådan utveckling, fru justitieminister. Varför kan vi inte tillsätta en utredning om möjligheterna att inarbeta Europakonventionens rättighetsbestämningar i svensk lagstiftning? Är justitieministern beredd att medverka till det? Om så inte är fallet, varför är ni inte det? Varför skall våra internationella åtaganden inte komma till uttryck i svensk lag?

När det gäller utfyllnadsfrågan och frågan om ramlagstiftning vill jag säga att en rättsordning som inte kan förutses av den enskilde inte är någon rättsordning. Det är i stället den politiska maktens sätt att tala. Vi måste upprätthålla kravet på förutsebarhet. Det kan vi inte göra om vi låter underordnade myndigheter och t.o.m. domstolar fylla ut lagen med regler som lagstiftaren inte har tänkt sig.

Justitieministern gör sig litet lustig över att jag vill ha centralstyrning i den här frågan. Det vill jag verkligen. Det finns *en* lagstiftare i Sverige – Sveriges riksdag. Det är mycket angeläget att det inte finns någon annan lagstiftare. Författningssamlingar utges av konsumentverket, riksskatteverket och många andra myndigheter. En del författningsanvisningar är inte bindande, andra är det. Riksdagen kan inte påverka innehållet, som många gånger är långtgående. Det är inte acceptabelt att lagstiftningsmakten på det sättet "blöder ut" till underordnade myndigheter.

Jag vill även säga något om domarrollen. Justitieministern har här försökt göra gällande att jag angriper domare och andra. Det är visserligen ett angrepp på domare, men domarna agerar inom ramen för de regler och med de uppträdanden som den politiska makten tilldelar dem. Vi har bland jurister i Sverige den klara uppfattningen att det finns ett rakt rör mellan kanslihuset och högsta domstolen. Är justitieministern beredd att medverka till att vi ändrar på ordningen för utseende av högre domare? Skulle justitieministern kunna tänka sig möjligheten med ett kollegium som värderar kompetens och därefter ger förslag till regeringen när det gäller utnämning av höga domartjänster? Som det är nu kan regeringen faktiskt plocka fritt bland sina egna trogna i kanslihuset och på andra håll i samhället. Detta är en viktig fråga. Jag vill be justitieministern – det är nästintill ett krav – uttala sig särskilt om denna fråga.

Jag har skrivit om utfyllnaden av oskriven lag från domstolens sida och tolkning av lag på gränsen till genomsyn och med bortseende från formella frågor. I somras fördes en debatt i Sverige där en professor påvisade att en domstol ansåg sig berättigad att ändra på en lag som den inte ansåg vara bra. Det kända fallet med snickaren Hjortsberg är ett exempel på det. Ett klart fall av arbetsgivaransvar bedömdes såsom fritt från arbetsgivaransvar av domstolarna på grund av medietryck och uttalanden av finansministern.

Jag undrar om justitieministern nu skulle vilja deklarerat att domstolarna alltid måste följa lagen och att domstolarna i varje fall aldrig får ändra lagen. Det är viktigt att justitieministern säger detta. I debatten i Sydsvenskan i somras framträdde regeringsrättsdomaren Stig von Bahr och uttalade att han ansåg att domstolarna hade rätt att ändra lagen. I så fall är vi långt ifrån rätts-säkerhet och förutsebarhet. Det är viktigt att justitieministern tar avstånd från en sådan syn på domarrollen.

BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Jag tar mig friheten att gå in i denna debatt. Den interpellation som Nic Grönvall har väckt berör många stora och viktiga frågor. Jag är dock medveten om att det är svåra frågor, och jag har full förståelse för att justitieministern tycker att det är problematiskt att besvara dem. Inledningsvis vill jag också säga att jag inte instämmer i Nic Grönvalls samtliga formuleringar.

Men det sätt på vilket justitieministern svarar en ledamot av Sveriges riksdag som tar upp angelägna ärenden är både förvånande och beklagligt. Det visar en total oförståelse för de angelägna rättssäkerhetskrav som vi alla borde vara intresserade av. I interpellationssvaret finns obegripliga bortförklaringar. Jag tycker mig också spåra – jag hoppas att det är fel – en onödigt arrogant syn från justitieministerns sida i det här sammanhanget.

När jag satte mig för att lyssna till svaret var min förhoppning att justitieministern skulle visa en stor respekt för att parlamentet intresserar sig för rättssäkerhetsfrågor. Jag hade hoppats på en djupare insikt i dessa frågor och framför allt på att justitieministern skulle ha en ödmjukare inställning till det rättssamhälle som vi alla är, eller i varje fall borde vara, intresserade av.

Jag påstår inte att Sverige inte är ett rättssamhälle. Man måste dock vara både blind och döv om man inte inser problemen. Det krävs av justitieminis-

tern att hon intar en offensiv inställning. Justitieministerns handlande i dessa frågor har hittills präglats av passivitet. För att inte bara tala i allmänna termer är jag beredd att exemplifiera detta på tre viktiga områden. Det finns flera, men jag skall begränsa mig.

Det första gäller den s.k. besöksförbudslagen. Den innebär att kvinnor som har blivit utsatta för trakasserier från män skall ha en chans att få ett slags kvinnofrid i modern tid. Besöksförbudslagen är tandlös, det är erkänt av alla. Den fungerar inte bra. Trots att vi i denna kammare upprepade gånger har påpekat detta för justitieministern, har justitieministern dragit kvinnofriden i långbänk. Det gjorde inte ens Birger Jarl. Till slut har justitieutskottet tvingats att ta ett eget initiativ för att få till stånd en bättre lagstiftning. Skall det verkligen behöva vara på det sättet?

För det andra gäller det trafiknykterhet. Kritiken är skarp ute i hela samhället: sprit och bilkörning hör inte ihop. Någon mer vacklande inställning än den justitieministern har visat i den frågan är det svårt att hitta. Någon proposition har vi haft, som det inte bidde någonting av. Till slut bidde det något. Den propositionen var framtvingad av hela samhället. Det mest intressanta är väl att det var socialdemokraterna inom justitieministerns egna led som tvingade fram en proposition. Dess innehåll kunde dock ha varit bättre.

Det bästa exemplet – eller det sämsta – på en passiv inställning och ett ointresse för rättssäkerhet hänför sig till skadeståndslagen. Om myndigheter gör fel och det drabbar enskilda människor skall de som drabbas rimligen få ersättning. Men så är det inte enligt gällande lag. Det finns mängder av exempel på hur dåligt lagen fungerar. Inte heller här har justitieministern kunnat samla ihop sig och få till stånd något resultat. I stället har lagutskottet fått se till detta.

Nu fortsätter justitieministern och trasslar, vill jag påstå. Propositionens förslag är t.c.m. sämre än utredningen som Bertil Bengtsson har gjort, och det vill inte säga litet. I stället för att man visar generositet mot alla de människor som har drabbats får vi nu en halvmesyr, en delreform som är en skenreform, som rimligen även justitieminister Laila Freivalds borde vara missnöjd med.

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Nic Grönvall sade i sin inledning att han medgav att hans interpellation var ett angrepp på domare. Det tycker jag var ett beklämmande erkännande. Till skillnad från Nic Grönvall har jag ett mycket stort förtroende för våra domstolar och de tjänstemän som arbetar där. Det gäller även myndigheterna.

Nic Grönvall tar upp frågan om det oacceptabla i att myndigheter utfärdar regler som utfyllnad av den lagstiftning riksdagen beslutar om. Jag vill erinra Nic Grönvall om vilka regler för myndigheternas möjligheter att meddela föreskrifter av olika slag som riksdagen har beslutat om och som är i enlighet med de grundlagar vi har:

Myndigheter under regeringen är enligt regeringsformen behöriga att utfärda föreskrifter, dvs. bindande regler, men endast efter uttryckligt bemyn-

digande av regeringen. På för medborgarna särskilt viktiga områden måste regeringens bemyndigande i sin tur ha stöd i ett bemyndigande av riksdagen.

För att besluta om allmänna råd, dvs. regler som inte är bindande för vare sig myndigheter eller enskilda, behöver myndigheterna inte något särskilt bemyndigande. Den tidigare använda termen anvisningar, som användes i fall där det ofta var oklart om reglerna var bindande eller ej, får sedan den 1 juli 1984 inte användas som beteckning för bindande regler. I stället måste ordet "föreskrifter" ingå i rubriken till sådana.

Myndigheterna kan emellertid inte utfärda vilka allmänna råd som helst. Enligt begränsningsförordningen måste såväl föreskrifters som allmänna råds kostnadsmässiga och andra konsekvenser utredas ordentligt innan reglerna beslutas. Om en regel, och det gäller även ett allmänt råd, kan antas leda till icke oväsentligt ökade kostnader för staten, kommun eller enskilda måste myndigheten inhämta regeringens medgivande för att få besluta om regeln.

Om Nic Grönvall anser att den ordning vi har för myndigheters möjligheter att utfärda föreskrifter och allmänna råd inte är bra, anser jag att det är en fråga för den lagstiftande församlingen att ändra de regler som skapar dessa förutsättningar.

Nic Grönvall ställde en direkt fråga till mig om utseende av ledamöter i högsta domstolen. Jag anser att det var ett direkt kränkande av de ledamöter vi har i vår högsta domstol, att på det tydliga sättet påstå att de är utsedda av regeringen för att de går i regeringens ledband – raka rör mellan regeringskansliet och högsta domstolen. Jag är öppen för diskussion om i vilken ordning som högsta domstolens ledamöter bör utses, men jag diskuterar inte frågan utifrån ett påstående att de skulle vara regeringens lakejer.

Det pågår en debatt i vårt land som en konsekvens av att Europadomstolen i vissa fall har konstaterat att den lagstiftning som vi har i Sverige, som i långa stycken bygger på gamla traditioner, inte överensstämmer helt med de åtaganden vi har gjort enligt Europakonventionen. Mot bakgrund av den kritik som vi har drabbats av från Europadomstolen har vi genomfört lagändringar. Det har t.ex. handlat om sådana frågor som tider för häktning; vi har nu nya häktningsregler i vårt land. Varje gång vi blir uppmärksammade på att den ordning vi har skapat i vårt land inte överensstämmer med Europakonventionen enligt Europadomstolens syn på saken, har vi anpassat vår lagstiftning. Det kommer vi givetvis att göra även fortsättningsvis.

Det har hittills i mycket stor utsträckning handlat om just formaliaregler. Den debatt vi för har inte alltid inneburit att vi utan vidare har ansett att de förändringar av lagstiftningen som vi har gjort också automatiskt har inneburit förbättringar. Men de är en anpassning till det europeiska systemet. Den anpassningen skall vi givetvis göra, och det kommer vi att fortsätta med.

Nic Grönvall undrar om jag kan uttala mitt stöd för att domstolarna alltid måste följa lagen. Frågan är för mig något obegriplig. Självfallet skall domstolarna följa lagen. Men domstolarna har också en möjlighet att pröva ett vanligt slags grundlagsenlighet. Där finns en möjlighet för domstolarna att ta hänsyn till vad grundlagen kräver. Men självfallet skall domstolarna följa lagen.

Bengt Harding Olson instämde till min glädje inte i alla Nic Grönvalls

formuleringar. I stället tyckte han att mitt svar till Nic Grövall innehöll obegripliga bortförklaringar. Jag vet inte vad som var obegripligt i mitt svar. Jag försökte att vara mycket tydlig i mitt svar.

Bengt Harding Olson tyckte också att jag inte visade respekt för parlamentets intresse för rättssäkerhetsfrågor. Jag beklagar om det uppfattades som att jag inte respekterade det intresset. Jag har naturligtvis i allra högsta grad respekt för parlamentets intresse för rättssäkerhetsfrågor. Det som möjligtvis kunde skönjas i mitt svar var ett visst ogillande av kritiken mot våra domstolar och våra domare.

I övrigt tar Bengt Harding Olson upp tesen att det krävs en offensiv inställning till rättssäkerhetsfrågorna och förbättringar av lagstiftningen. Det håller jag fullständigt med om. På samtliga de tre punkter som Bengt Harding Olson tog upp anser jag att regeringen har visat en mycket stark handlingskraft och ett värnande om framför allt sakens sakligheten.

NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Det var ett delvis klarläggande inlägg, och det tackar jag för. Regeringsrådet Stig von Bahr har alltså i offentlig debatt sagt att domstolarna bör korrigera lagstiftning som de finner har blivit fel. Och nu har justitieministern sagt att de inte får göra det. Detta skall jag låta kungöra för dem som har yttrat sig i dessa frågor i facktidskrifterna, bl.a. professor Göran Grosskopf.

Justitieministerns upprördhet över kritiken över utseendet av domare kan jag förstå, eftersom jag begriper att man trampar på en öm tå. Men låt mig, fru justitieminister, peka på att vi i Sverige i våra domstolar har domare med full rösträtt vilkas partitillhörighet nog kungöres. Nämndemännen i Sverige har blivit politiska maktutövare. Det är en tragedi för svenskt rättsmedvetande och för svenskt rättsliv. Detta gör det mycket angeläget att offentligt mycket tydligt debattera det alldeles centrala, nämligen att vi har förtroende för våra domares självständighet gentemot den politiska makten. Och jag har givit exempel på att det finns tvivel i vårt samhälle. Det glädde mig då särskilt att höra att justitieministern var beredd att överväga en ny ordning för utseende av högre domare. Jag kan garantera, fru justitieminister, att jag kommer att väcka en motion i januari, på samma sätt som jag har gjort tidigare, där jag föreslår denna andra ordning. Jag räknar faktiskt med att jag då får det höga stödet från justitieministeriet.

Vi tog aldrig upp konsumentfrågorna under den första debattrundan här i dag, vilket väl får hänföras till tidsbrist, åtminstone för min del. Vi har i Sverige en aktiv konsumentpolitik, och det är i allt väsentligt mycket bra. Men när denna aktiva konsumentpolitik innebär att man går in och tar över den enskilda människans ansvar, då tycker jag att den aktiva konsumentpolitiken går för långt. Nu har man från konsumentverket gått ut och sagt att finansbolagens reklam för krediter är oanständig, eftersom den förleder konsumenterna att ta krediter som de inte kan klara av. Och det vore intressant att höra f.d. konsumentverkschefens uppfattning om det. Är det verkligen så att justitieministerns bild av konsumenterna är den att de inte kan pröva sitt eget bästa? Då tycker jag att justitieministern skall ansluta sig till min uppfattning att konsumentpolitikens främsta innehåll skall vara att stärka den

enskilde konsumentens rättsmedvetande om både sina rättigheter men också om sitt ansvar.

Prot. 1989/90:22
9 november 1989

Svar på interpellationer och frågor

BENGT HARDING OLSON (fp):

Fru talman! Den debatt som nu pågår är mycket teknisk. Jag vill därför än en gång understryka att debatten om det svenska rättssamhället inte handlar om formalia och om regler hit eller dit, utan den handlar om människor av kött och blod. Låt oss inte glömma bort det.

Jag vill trots detta säga något om lagstiftningstekniken, vilken det har blivit mest tal om i dessa sammanhang. Kan justitieministern här förklara sig beredd att generellt säga att all lagstiftning skall utvärderas efter viss tid, så att man vet hur lagen verkligen har fungerat? Det är ett minimikrav i ett rättssamhälle, och svaret borde bli ja. Jag väntar på det.

Jag vill säga något om rättssäkerheten. Vi har ett rättssamhälle men det finns brister som orsakar skada för enskilda människor. Det handlar om en bilhandlare i Vimmerby som förlorar hela sin rörelse och därmed hela sin existens. Det handlar också om en jordbrukare som blir fräntagen hela sin mark utan rimlig ersättning. Jag kan räkna upp fler exempel. Men det är rimligt att dessa personer i ett rättssamhälle får ersättning fullt ut utan varje diskussion. Men regeringen med justitieministern i spetsen visar en mycket njuvg inställning i detta avseende. Det är i princip på det sättet att den enskilde som har lidit skada av en felaktig myndighetsutövning kan få skadestånd endast om tjänstemannen har varit vållande och vårdslös. Om ett fel har blivit begånget skall den enskilde ha rätt till ekonomisk ersättning även om någon tjänsteman inte varit vårdslös. Kan justitieministern säga att det är en självklar princip som hon är beredd att ställa sig bakom? Om så inte är fallet när det gäller den delreform som nu är aktuell så vill jag i alla fall att hon svarar på om hon – när den stora utredningen om detta så småningom leder fram till ett förslag – kommer att se till att det blir ett generöst s.k. strikt skadeståndsansvar till den enskildes bästa?

Att påstå att de tre exempel som jag har tagit upp här skulle visa handlingskraft från regeringens sida är, vilket är sorgligt att säga, en ren historieförfälskning. Jag skulle till sist vilja ge justitieministern rådet att skaffa ytterligare en justitieminister, så att vi får en justitieminister och en biträdande justitieminister, det skulle vara bra för alla inkl. parlamentet.

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Nic Grönvall anser att åtgärder för att förhindra kreditbolagen att bedriva en aggressiv och delvis otillbörlig marknadsföring riktad mot hushållen innebär att man fråntar den enskilde konsumenten ansvaret för sitt eget agerande. Det är alldeles riktigt som Nic Grönvall säger, nämligen att min erfarenhet från arbetet som konsumentombudsman har givit mig kunskap om marknadsföringens betydelse i en marknadsekonomi. Reklamens syfte är att åstadkomma en försäljning, att påverka människor och att få människor att köpa det som någon har att erbjuda. Svensk konsumentpolitik går ut på att stärka konsumentens möjligheter att genom kunskap och genom stöd i direkt lagstiftning ta till vara sina egna intressen och att stärka den enskilda människans möjligheter att bedöma erbjudanden på markna-

den, marknadsföringen på marknaden och sin egen förmåga och sina egna behov. Det är det grundläggande syftet med konsumentpolitiken. Men att man vänder på detta och säger att varje åtgärd som går ut på att se till att marknadsförarna håller sig inom lagens ramar och har en marknadsföring som är etiskt försvarbar innebär att man tar ifrån konsumenten ett ansvar är ett synsätt som jag absolut inte kan dela. Jag anser att även företagen har ett ansvar för sitt agerande

Bengt Harding Olson anser att de tre exemplen på lagstiftningsåtgärder var ett tecken på passivitet. Låt mig bara snabbt erinra om besöksförbudslagen. Besöksförbudslagen har utvärderats av brottsförebyggande rådet, i och för sig alldeles för tidigt enligt brottsförebyggande rådet självt, men rådet har kommit med förslag om vilka ändringar som behöver göras. Andra ändringar anses inte vara ändamålsenliga. Bengt Harding Olson har en annan uppfattning. Låt mig säga följande till Bengt Harding Olson. Avvakta vad lagrådet säger om den praktiska betydelsen av de ändringar av lagen som bl. a. Bengt Harding Olson anser vara nödvändiga. Min uppfattning är nämligen att vi inte skall ägna oss åt skenätgärder, utan att vi på allvar skall försöka hjälpa de kvinnor som är utsatta för övergrepp och vidta åtgärder som har en praktisk betydelse.

Beträffande promillefrågan handlar det inte om att en lagstiftning tvingades fram mot t.ex. min eller någon annans vilja. Det var tvärtom så att regeringen i regeringsförklaringen förra året angav att den skulle lägga fram ett förslag som gick ut på en sänkning av den nedre straffbarhetsgränsen, och så har också skett.

När det gäller ändringar i skadeståndslagen tror jag att det var nytt rekord för justitiedepartementet att inom loppet av en månad ta fram en utredning om ändringar i skadeståndslagen. Det var professor och justitieråd Bertil Bengtssons promemoria. Men det var inte till fyllest, ansåg bl. a. Bengt Harding Olson.

Mot den bakgrunden har jag nöjt mig med att lägga fram ett förslag med begränsade förändringar, men samtidigt följt riksdagens uppmaning att tillätta en utredning. Jag anser att jag har agerat fort och väl motiverat i det här fallet, uppenbarligen t.o.m. för fort för att passa vissa.

Förste vice talmannen anmälde att Bengt Harding Olson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

NIC GRÖNVALL (m):

Fru talman! Efter detta påpekande vill jag understryka min starka anslutning till Bengt Harding Olsons uttalande om behovet av en totalreformering av skadeståndslagstiftningen när det gäller offentlig myndighetsutövning. Det är egentligen ganska skrämmande att man kan vackla då det allmänna har gjort ett övergrepp mot den enskilde, att man kan tycka att det allmänna skall kunna slippa ta sitt ansvar. Det är ingenting annat än skrämmande att justitieministern har den uppfattningen.

Får jag sedan lov att ta fasta på diskussionen om Europakonventionen. Justitieministern säger här att vi har genomfört ändringar i lagen. Men kom ihåg att de centrala frågor där Sverige har fällt har gällt äganderätten. De

har gällt den enskildes rätt att disponera över det han äger. Jag har i dag begärt ett besked från justitieministern om hon är beredd att medverka till att stärka den enskildes fri- och rättigheter. Hon har inte svarat på frågan. Det framgår nu att justitieministern inte ens en gång har insett att det centrala i kritiken mot svensk rättsordning är att den ger dåligt skydd för den enskilde som ägare.

Till sist: När vi nu äntligen kom att debattera konsumentpolitikens innehåll tycker jag att justitieministern verkligen avslöjade sin syn på konsumentpolitiken. Hon sade att det var angeläget att finansbolagen, som vi hade tagit som exempel, arbetade inom lagens rāmärken. Gör ni verkligen gällande, fru justitieminister, att finansbolagen skulle bedriva en olaglig marknadsföring? I så fall är det detta ni skall angripa och inte göra som nu, att hänvisa till något slags etik. Det fortsatta inlägget gick nämligen ut på att finansbolagen skola uppträda etiskt försvarbart. Enligt vems etik, fru justitieminister?

Vi har en god tolkning av konsumentpolitikens innehåll, nämligen att marknadsföringslagstiftningen är den del som skall styra under vilka former som man får lov att påverka människor. På samma sätt skall konsumentpolitiken svara för en andra delen, att påverka och utbilda individer till en kritisk hållning. Om ni skall gå in och styra individerna i förhållande till enskilda erbjudanden, hamnar vi snart i en situation där justitiedepartementet blir upptaget av att utvälja tandkräm och tvål för hushållen i stället för att värna om hushållens rättsställning, som är en mycket angelägnare uppgift.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Svar på interpellation 1989/90:21 om åtgärder mot oenhetlig praxis vid utdömmande av påföljd för narkotikabrott

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Karin Israelsson har frågat mig om regeringen är beredd att vidta åtgärder för att samma praxis vid utdömmande av påföljd för narkotikabrott skall finnas över hela landet och att den skall följa lagens mening att allt innehav av narkotika är straffbart.

Låt mig först säga att jag helt delar Karin Israelssons uppfattning att det är viktigt med en enhetlig praxis vid tillämpningen av olika straffbestämmelser. Som Karin Israelsson vet är det också önskemålet om en enhetlig praxis som var ett av de främsta skälen för den nya lagstiftningen om straffmätning och påföljdsval som trädde i kraft vid förra årsskiftet.

De uppgifter som Karin Israelsson bygger sin fråga på är däremot, såvitt jag kan bedöma, ofullständiga och i vissa avseenden felaktiga.

Jag vet inte varifrån uppgifterna kommer om knarklangare i Stockholm som tas flera gånger samma dygn men som släpps varje gång om de inte har mer än en viss mängd narkotika på sig. När det typen av påståenden har förekommit i andra sammanhang har de byggt på missuppfattningar av vissa interna föreskrifter för polismyndigheten i Stockholm som började tillämpas i

februari i år. Civilministern har redan tidigare i riksdagen besvarat en fråga om dessa föreskrifter.

Föreskrifterna gäller bl.a. hur narkotikabrottsärenden skall fördelas mellan den centrala kriminalavdelningens narkotikarotel och de lokala kriminalenheterna. Avsikten är att fler ärenden som rör innehav av narkotika skall handläggas vid de lokala kriminalenheterna. Fördelningen sker bl.a. med utgångspunkt från vilken mängd narkotika som har påträffats. Ett syfte med nyordningen är alltså – tvärt emot vad Karin Israelsson oroar sig för – att göra polisens narkotikabekämpning effektivare.

I likhet med vad civilministern tidigare gjort vill jag stryka under att straffrättskipningen, som ytterst ankommer på domstolarna, självfallet inte skall påverkas av hur narkotikaärenden fördelas inom Stockholmspolisen.

Jag är inte heller på det klara med vad Karin Israelssons uppgifter om vad en knarkare eller langare kan bära på sig utan att åtalas grundar sig på. Till stöd för liknande uppfattningar har ibland åberopats en intern promemoria från åklagarmyndigheten i Stockholm. Promemorian berör bl.a. gränsen mellan narkotikabrott och ringa narkotikabrott vilken ändrades av riksdagen år 1985. Då avskaffades brottsbeteckningen narkotikaförseelse och ersattes med ringa narkotikabrott. Samtidigt öppnades möjligheter att döma till fängelse i de ringa fallen, och böter togs bort från straffskalan för narkotikabrott av normalgraden. Ändringarna innebär inte att man skulle se lindrigare på någon viss typ av narkotikabrott.

Det verkar alltså som om Karin Israelsson fått felaktiga uppgifter om betydelsen av föreskrifterna och den interna promemorian. Dessa innebär på intet sätt att "stora mängder" skulle tillåtas "passera utan straff eller påföljd". Här vill jag också tillägga att när det gäller narkotikabrott är det endast i speciella undantagsfall som åklagare meddelar åtalsunderlåtelse. Denna restriktiva praxis, som gäller i både Stockholm och övriga landet, är enligt min mening väl motiverad.

Även om Karin Israelssons fråga bygger på delvis felaktiga premisser, kan jag i viss mån förstå hennes oro. Vi måste motarbeta gatulangningen genom en konsekvent kontrollpolitik. Det är av avgörande betydelse för att vi skall kunna nå varaktiga framgångar i kampen mot narkotikan. En offensiv mot detaljhandeln med narkotika är därför också en av de punkter som betonas särskilt i uppdraget till den aktionsgrupp mot narkotika som regeringen nyligen tillsatt.

Vid sidan av narkotika tar Karin Israelsson också upp snatteribrott. Här har jag uppriktigt sagt litet svårt att förstå Karin Israelssons uppgifter. Självfallet kan inte endast stölden utan också snatteri åtalas, och både i Stockholm och i övriga landet väger man in andra omständigheter än värdet av det tillgripna när man bedömer om det är fråga om stöld eller snatteri. Karin Israelsson nämner olika värdegränser under vilka man tidigare har kunnat resp. i dag kan snatta utan ett strafföreläggande. Även detta förefaller bygga på ett missförstånd. Det har under många år funnits beloppsgränser som använts för att skilja mellan stöld och snatteri när det inte finns några andra särskiljande omständigheter av betydelse vid sidan av värdet av det tillgripna. Att ett tillgrepp bedöms som snatteri innebär dock självfallet inte att man slipper böta, men lagföringen kan då ske genom strafföreläggande.

KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min fråga.

Underlaget till min fråga är hämtad dels från Norrmalmspolisens gatulangningsgrupp, dels från en tidningsartikel.

Den version jag har fått av det sätt som poliserna får lov att bedriva sin verksamhet på kände jag ingen anledning att ifrågasätta. Det är dessa poliser som känner de verkliga förhållandena som råder i knarkförsäljningsströmmen mitt i centrala Stockholm. Det är här de många smålangarna förser sig med varor, det är här som snatterier, inbrott och prostitution sker som ekonomiserar knarkbruket. Och det är här som poliserna känner maktlöshet med den svaga och verkningslösa brottspåföljd som finns mot dessa brott.

Låt mig förklara vad som sker. En lista har utgivits av polismästaren i Stockholm som innebär att som ringa brott betraktas innehav av cannabis upp till 100 gram, eller amfetamin upp till 10 gram, eller heroin upp till 1 gram eller kokain upp till 2 gram. Påföljden för dessa ringa brott är böter, inte fängelse – då det sägs gälla innehav. De här gränserna har ändrats. Det var betydligt lägre nivåer tidigare. Alltså släpps innehavaren av dessa varor utan att något sker vid detta tillfälle, bortsett från att han förlorar det gods som han påträffats med. Om denna person finns på "plattan" eller i Vasaparken spelar inte någon roll – detta då jämfört med om det upptäcks vid en kontroll i en lägenhet. För mig som lekman verkar det vara mest troligt att en stor mängd knark som påträffas hos en person inte är avsett för eget bruk, möjligtvis bortsett från om man hittar knarket i bostaden.

Det tar ett par tre dagar innan polisen med sina begränsade utredningsresurser kan sammanföra dessa brottsfall och utdöma det bötesbelopp som blir påföljden. En heroinist äger inte någonting. Hans enda möjlighet att skaffa sig pengar för att kunna betala böter är att stjäla. Det finns inte en enda heroinist som äger en bil som då kan beslagtas genom indrivning för att täcka böterna. För en sådan missbrukare måste denna brottspåföljd inte bidra till någon insikt om att det är av samhället betraktade farliga preparat som man sysslar med. Tvärtom måste samhället anse det legitimt att man går omkring med heroin för 2 500 kr.

Skulle man däremot påträffas med mängder som överstiger det nyss nämnda, betraktas detta som brott. Då blir påföljden fängelse. Dessa gränser ändrades i och med att den nya listan presenterades i februari i år. Tidigare gick gränsen mellan ringa brott och brott vid maximalt 25 gram för cannabis, maximalt 5 gram för amfetamin och maximalt 0,2 gram för heroin. Medge att det har skett en påtaglig förändring! Om man däremot påträffas under försäljning, blir påföljden ofta fängelse. Kompisen med lika mycket knark på sig får bara böter.

Polisen måste rätta sig efter åklagarens sätt att rubricera gärningen. Bli det ringa brott eller brott, handlar poliserna därefter. Det är inte speciellt meningsfullt att gång på gång ta fast en person med nästan 100 gram cannabis på sig. Det är en mycket stor bit det gäller. Om man jämför med en chokladkaka, inser man lätt att den inte kan vara avsedd enbart för eget bruk.

I andra delar av vårt land är påföljderna fortfarande desamma som tidigare, även i Stockholm. Därför anser en del poliser i sin förtvivlan att det

vore värt att skicka dessa personer till andra orter ute i landet, så att de också fick uppleva en kännbar påföljd för sin brottsliga verksamhet.

Kunde man med lagliga medel på ett bättre sätt och med ett tidigare ingripande hindra denna utveckling, vore mycket vunnet. Polisernas arbete är tufft. Detta arbete tar tid. Det ligger åtskilliga timmar av spaning bakom de tillslag som kan ske. Upplever dessa yttersta utposter att de har lagstiftningen med sig men praxis mot sig, är det allvarligt.

Jag behöver inte för landets justitieminister beskriva den tafatthet med vilken vi bedriver vår kamp mot narkotikan. Vid kontakt med föräldrar till de flickor som har prostituerat sig och som lever ett vidrigt liv för att klara sitt narkotikabehov inser man att ett tidigare ingripande med mera resoluta åtgärder skulle ha räddat fler ungdomar.

I dag är det bara *en* polis som tar hand om alla de anmälningar som strömmar in efter fynd hos personer på "plattan" eller på andra ställen i centrala Stockholm. I förrgår rapporterades 19 fall till denna enda polis. Utredningen av heroininnehav gjordes tidigare på narkotikaroteln. Nu sker den på lokala utredningsavdelningen. Dessa rotlar har inte fått någon förstärkning för dessa nya uppgifter.

Men det är inte bara polisernas antal som behöver utökas. Långt dessförinnan borde socialtjänsten ha insett vad som har varit på gång. Det tar två år innan anhöriga upptäcker barnens knarkande enligt en utredning. Det tar ytterligare två år innan narkotikamissbrukaren verkligen har hamnat på livets skuggsida. Under den tiden måste man göra allt man kan för att förhindra fortsatt karriär. Ett sätt är att försvåra och att förhindra försäljningen av narkotika.

Jag hoppas att de insatser som nu aviseras av regeringen skall ge resultat. Föräldrar behöver stöd och hjälp. Runt varje knarkare finns det minst fyra anhöriga som också lider. Problemet just nu är det allt stridare inflödet av narkotika till vårt land. Det är i skenet av den utvecklingen som jag har känt stor oro när det gäller uppgifterna om att man i Stockholm har liberaliserat straffen och omhändertagandet av narkotikainnehavare. Jag anser att om ändrad praxis misstolkas så av en hel poliskår som justitieministern antar, måste man ha uttryckt sig mycket dunkelt.

För en kort tid sedan försökte man på ett allmänt möte med poliskåren förklara vad som menades med denna lista som man nu skall rätta sig efter. Klarheten var inte större efter detta möte.

I varje fall upplever de som arbetar ute på fältet en klar förändring till det sämre, och man vill kunna sätta in åtgärder i tid för att förhindra spridandet av knark till nya konsumenter.

Jag vill fråga om justitieministern anser det vara tillfredsställande att påföljden för en heroinist som påträffas med nästan 1 gram heroin skall bli att vederbörande döms till böter och att vederbörande sedan utan kännning kan gå tillbaka till sin verksamhet.

Enligt de uppgifter som jag har fått är det alltså stor skillnad i påföljd om man jämför Stockholm med övriga landet. Jag vill fråga om inte detta borde följas upp på ett bättre sätt än enbart genom hänvisning till civilministerns svar i våras.

JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Jag vill gärna gå upp i debatten för att tala om för justitieministern att Karin Israelsson inte alls har missförstått den praxis i narkotikamål som gäller i Stockholm. Det förvånar mig mycket att Sveriges justitieminister inte känner till den rättstillämpning som gäller i landets huvudstad.

Uppgifter som jag har fått från såväl polis och åklagare som riksdagens utredningstjänst är samstämmiga med de uppgifter som Karin Israelsson har fått. Man kan alltså ha upp till 1 hekto cannabis på sig för att brottet ändå skall bedömas som ringa. När det gäller amfetamin går gränsen vid 10 gram. För heroin är det 1 gram som gäller och beträffande kokain 2 gram.

Det säger sig självt att en sådan här praxis från domstolars och åklagares sida smittar av sig på polisens arbete. Många polismän tycker givetvis inte att det är särskilt meningsfullt att lägga ned något större arbete på de personer som bär dessa mängder knark på sig när brottet ändå kommer att bedömas som ringa och det inte finns möjlighet att vare sig anhålla eller häkta personen i fråga. För övrigt är det klart att personer som varken kan anhållas eller häktas måste släppas efter förhör. Sådana är ju reglerna. Det borde justitieministern känna till.

Nuvarande läge är minst sagt otillfredsställande. Enligt min mening måste utrymmet när det gäller att bedöma ett brott som ringa kraftigt begränsas. Det betyder att avsevärt fler narkotikabrott bör anses vara av normalgraden. Därmed kommer andra påföljder än böter och fängelse i högst sex månader att gälla i större utsträckning. Vi får också den situationen att anhållande och häktning kan aktualiseras betydligt oftare.

Moderata samlingspartiet lade förra veckan fram ett omfattande program som handlar om hur vi skall komma till rätta med narkotikamissbruket och narkotikabrottsligheten. I det programmet föreslås att 2 § narkotikastrafflagen ändras så, att den på ett klarare sätt än nu anger att endast den som har haft befattning med mycket små mängder narkotika kan räkna med att bli dömd för ringa brott. Det är dock varken lämpligt eller möjligt att i själva lagtexten ange några mängder i detta avseende. Bl.a. tillkomsten av nya narkotiska preparat omöjliggör en sådan lösning. Men det vore fullt möjligt att i 2 § narkotikastrafflagen ändra första meningen, som exempelvis kunde formuleras på följande sätt: Är brott som avses i 1 § med hänsyn till att befattning avsett endast obetydlig mängd narkotika att anse som ringa, döms till böter eller fängelse i högst sex månader.

Innehörden av lagrummet kan närmare anges i motiven. Exempelvis kan departementschefen klargöra att med "obetydlig mängd" narkotika får avses bara en så liten mängd att den normalt inte kan delas upp ytterligare före konsumtion. Genom en sådan lagändring skulle i praktiken endast minsta tänkbara mängd som missbrukare bär på sig eller på annat sätt har befattning med kunna rubriceras som ringa brott. Större mängder skulle automatiskt hänföras till normalgraden enligt vårt förslag.

Det säger sig självt att 1 hekto cannabis kan delas upp på väldigt många mindre doser. Men vi skall komma ihåg att även t.ex. 2 gram kokain kan delas upp ytterligare. Av 2 gram kokain kan man nämligen få ytterligare minst 20 doser, av vilka var och en ger en mycket god ruseffekt.

Jag kan nämna att priset för kokain som i början av 1980-talet låg på

1 000–1 500 kr. per gram har sjunkit kraftigt och nu på sina håll ligger på endast 450 kr. per gram. Om ett gram då delas upp i tio doser kommer en dos att kosta bara ungefär 45 kr. En dos kokain med god ruseffekt är alltså inte dyrare än en starköl på krogen. Det säger sig självt att många ungdomar i stället för starköl väljer kokain i samband med ett krogbesök, och då uppstår problemen.

När det gäller åtalsunderlåtelse säger justitieministern i sitt svar till Karin Israelsson att man endast i mycket speciella undantagsfall vid narkotikabrott får ge åtalsunderlåtelse. Det skulle vara mycket intressant att höra av justitieministern vad det är för speciella omständigheter som gäller i sådana här fall. 1987 var det nämligen inte mindre än 11 % av alla som lagfördes för narkotikabrott som fick åtalsunderlåtelse.

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Till Jerry Martinger vill jag säga att jag inte har påstått att Karin Israelsson har missförstått den praxis som råder i Stockholm. Det jag har sagt är att det beklagligtvis tydligen är så att polisen i Stockholm delvis har missförstått konsekvenserna av den organisatoriska förändring som Stockholmspolisen har genomgått och som har betydelse för hur arbetet i Stockholm organiseras. Missförståndet har också anknytning till innebörden av en åklagar-PM, som utfärdades 1985 med anledning av lagändringar som främst var av lagteknisk karaktär och som inte syftade till en lindrigare bedömning av narkotikabrott.

Jag vill erinra om att civilministern i januari, när denna fråga var uppe och han debatterade med Pär Granstedt och Karin Ahrland, konstaterade att det, om den nya ordningen för hur man skall utreda frågorna om decentraliseringssträvandena inom Stockholmspolisen har uppfattats felaktigt, nu bör vara utklarat att det inte förhåller sig på det sättet. Det finns inte någon som till följd av denna hantering av utredningen inom Stockholmspolisen vill ta lättare på narkotikabruk och missbruk.

Mot bakgrund av de uppgifter som Karin Israelsson här har lämnat om att det inom Stockholmspolisen fortfarande råder felaktiga föreställningar om innebörden av den organisatoriska förändringen och denna åklagar-PM i anslutning till lagändringen, är det givetvis viktigt att se till att korrekt information sprids inom polisen i Stockholm. Jag kommer att uppmärksamma civilministern på att denna problematik kvarstår.

I övrigt handlar Jerry Martingers diskussion främst om en förändring av bedömningen av ringa narkotikabrott och normalstraffet. Jag anser att den frågan bör övervägas inom ramen för det uppdrag som den särskilda aktionsgruppen mot narkotika nyligen har fått av regeringen.

KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Trots att justitieministern nu har hört två talare verifiera de uppgifter som Stockholmspolisen kommer med vidhåller hon att det är en missuppfattning som gör att poliserna inte arbetar efter intentionerna. Men faktum är att gränserna klart har ändrats och brottspåföljderna därefter, och det är alltså helt meningslöst att föra ett ärende vidare, då åklagaren inte tar upp det till bedömning när de här gränserna gäller. Det innebär att poliserna

känner att det är meningslöst att fortsätta att jaga narkotikahandlare med så här stora doser på fickan.

Det har gjorts ett försök från myndigheternas sida att informera polisen som har misslyckats, och då finns det ett fel någonstans. Det vore också lämpligt att se över statistiken för gripanden och påföljder efter gripandena. Det är ett initiativ som justitieministern kan ta. Det är också påtagligt att det är skillnader mellan Stockholm och övriga landet.

Jag tror inte att jag är ute i ogjort väder i detta ärende. Det är viktigt att stoppa den trafik som är mest intensiv i Stockholms innerstad och som betyder så mycket för spridningen av knark ut i hela landet. Det finns all anledning för justitieministern att ta dessa uppgifter på största allvar och göra sig underkunnig om vad som egentligen försiggår utanför knutarna på regeringskansliet.

JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Jag konstaterar att justitieministern i dag har lovat att regeringens aktionsgrupp mot narkotika skall överväga moderata samlingspartiets förslag om ändring av 2 § i narkotikastrafflagen, dvs. den paragraf som handlar om ringa narkotikabrott. Jag avser att återkomma senare för att fråga justitieministern hur det går på den punkten.

Jag måste tyvärr också konstatera att justitieministern inte har gett något svar på min fråga om vilka speciella skäl som gäller för att man skall få åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott. Jag påpekar än en gång att det under år 1987 var inte mindre än 11 % som fick åtalsunderlåtelse vid narkotikabrott, och det är mycket.

Överläggningen var härmed avslutad.

6 § Svar på interpellation 1989/90:31 om skärpt narkotikastrafflagstiftning

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Jerry Martinger har frågat mig om regeringen har för avsikt att föreslå några ändringar i narkotikalagstiftningen. Enligt Jerry Martinger är den svenska narkotikalagstiftningen "helt tandlös när det gäller att strypa efterfrågan på narkotika i konsumtionsledet".

Tillåt mig säga att Jerry Martingers fråga demonstrerar en viss hemmablindhet. Om man ser den svenska narkotikapolitiken i ett internationellt perspektiv är ett av dess utmärkande drag just den vikt som vi lägger vid att bekämpa brottsligheten även inom missbrukarledet. Jag tror också att jag vågar påstå att den strategin varit framgångsrik. Sverige har också i olika internationella sammanhang tagit upp de här frågorna och redovisat de erfarenheter vi har av att lägga upp arbetet på detta sätt.

Vad jag nu har sagt utesluter inte att det är viktigt att ytterligare förstärka arbetet mot brottsligheten inom missbrukarledet. En offensiv mot detaljhandeln med narkotika är därför en av de viktigaste uppgifterna för den aktionsgrupp mot narkotika som regeringen nyligen tillsatt.

Det skulle kunna finnas anledning att säga mycket mer med anledning av Jerry Martingers fråga. Utrymmet tillåter dock inte att vi här och nu upprepar hela den debatt som ägde rum i anslutning till att riksdagen antog förslagen i regeringens proposition 1987/88:71 om ändringar i narkotikastrafflagen. Låt mig endast, på samma sätt som regeringen gjorde då, stryka under att tyngdpunkten i samhällets insatser mot narkotikamissbruk bör ligga på förebyggande åtgärder och insatser som syftar till vård och rehabilitering. Verksamheten inom rättsväsendet får inte motverka samhällets ansträngningar att eröjuda vård åt vårdbehövande missbrukare. Enligt min mening är den lagstiftning som vi nu har lämpligt utformad för att säkerställa att denna inriktning ligger fast.

JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Jag ber att få tacka för svaret på min interpellation.

Justitieministern säger att ett av den svenska narkotikapolitikens utmärkande drag är den vikt som i Sverige läggs på att bekämpa brottsligheten även inom missbrukarledet. Statsrådet säger vidare att jag "demonstrerar en viss hemmablindhet" som inte uppfattat detta.

I den mån man nu kan använda olika adjektiv när det gäller blindhet, skulle jag då vilja påstå att statsrådets svar demonstrerar en ännu större blindhet, ja, en fullständig sådan.

Samstämmiga uppgifter från tull, polis och socialarbetare ger vid handen att det aldrig har funnits så gott om narkotika i Sverige som för närvarande. Och det står helt klart att kokainet nu fått ordentligt fäste i vårt land.

Det är helt nya grupper av människor som är brukare. I övervägande antalet fall handlar det om vanligtvis väletablerade personer, som ännu inte hunnit gå ned sig så långt att de utgör ett problem. Det förrådiska med kokainet är nämligen att brukaren till en början kan fungera någorlunda socialt under en viss tid. En del klarar detta bara någon månad, men det finns också de som klarar det två tre år. Gemensamt för alla som använder kokain är emellertid att de förr eller senare alltid spårar ur.

Kokainet ger en stark lustupplevelse, men bara för en kort stund. När ruset försvunnit kommer abstinensen med tung kraft. Djup nedstämdhet, misstänksamhet och tvångstankar är bara några av följderna, vilket resulterar i att kokainisten ständigt vill återkomma till ruseffekten och följaktligen efter hand blir helt fixerad vid sitt missbruk. Missbruket accelererar snabbt, och det krävs allt starkare doser för att nå tillfredsställelse.

Det finns en mängd forskning som visar hur människor börjat med experimentmissbruk av kokain och mycket snabbt hamnat i beroende.

Den främsta orsaken till den svenska kokainvågen är att de stora narkotikasyndikaten i Sydamerika nu har ökat trycket mot Europa mycket kraftigt. Motståndet från polis och tull i USA har nämligen blivit starkare än någonsin tidigare. Dessutom har den nordamerikanska marknaden börjat bli mättad.

De sydamerikanska narkotikahandlarna får för närvarande tre gånger så mycket betalt för sitt kokain i Europa som i USA.

Under 1988 såg vi åtskilliga exempel på att man gjort Spanien till Europas kokainmagasin. Tre fjärdedelar av allt kokain som kom till Europa förra året kom via Spanien.

Under det första halvåret 1989 har vi sett att Europaimporten börjat flytta sig norrut. Då var det Frankrike som dominerade som mottagarland. Och under augusti–september i år har det gjorts ett beslag på inte mindre än ett ton kokain i Tyskland. Det är bara en tidsfråga innan det kommer en sändning i den storleksklassen till Helsingborg eller Göteborg.

Fru talman! Det finns en tendens att underskatta de stora narkotikasyndikaten i Sydamerika. Men det vill jag varna för. Narkotikahandlarna har en jätteorganisation till sitt förfogande. Bara narkotikakartellen i Colombia är en storindustri väl i klass med t.ex. General Motors, och man tjänar miljardtals dollar om året på sin världsomfattande export av kokain.

Avhoppade langare och kurirer har berättat att kokainhandeln har blivit så lönande att försäljarna inte längre bryr sig om att räkna de pengar de får in. Man väger dem i stället. 10 kg hundradollarsedlar motsvarar 1 miljon dollar.

Odlingsarealen för kokabusken utvidgas hela tiden. I Peru finns nu 200 000 hektar kokaodlingar, i Bolivia 80 000 hektar och i Colombia 25 000 hektar. I övre Huallaga-dalen i Peru har man huggit ned och bränt djungeln för att kunna plantera ännu mer koka.

Det jag nu sagt ger en bild av den jätteindustri som bara kokainet utgör. All industri har emellertid det gemensamt att den behöver en marknad för att kunna leva vidare. När det gäller narkotikan är det de enskilda missbrukarna som genom sin efterfrågan skapar en lönsam narkotikamarknad. Det är de som fungerar som motor i hela den internationella narkotikabrottsligheten. Det enskilda innehavet måste därför stå i centrum för den politik som skall föras på det här området.

Det är beklagligt att justitieministern nu meddelar att regeringen inte har några planer på att föreslå ändringar i den svenska narkotikastrafflagen så att polisen kan ges rätt att ta blodprov och urinprov på misstänkta missbrukare.

En sådan rätt skulle bidra till att vi i ett tidigt skede kunde upptäcka vilka som är missbrukare och därigenom få ett effektivt tryck på marknad och missbruksmiljöer. Vi skulle kunna pressa de vårdbehövande mot nödvändig vård, pressa de icke vårdbehövande, dvs. nöjesknarkarna och nybörjarna, ur narkotikamarknaden och avhålla så många som möjligt från att över huvud taget börja använda narkotika.

Jag skulle vilja att justitieministern ger besked om vad som är den direkta anledningen till att regeringen inte vill ge polisen den här rätten.

Att som justitieministern säga att den lagstiftning som vi nu har är lämpligt utformad visar faktiskt att regeringen inte tillräckligt tar narkotikaproblemet på allvar.

Fru talman! I historien kan vi se hur narkotikan en gång förstörde två generationer kineser. Hur många generationer svenskar skall tillåtas gå under innan vi får en fullständig mobilisering i den här frågan?

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Jag tackar Jerry Martinger för den utförliga redovisningen av utvecklingen när det gäller narkotika i världen. Det var en intressant redovisning, och jag är övertygad om att den också är riktig i sina huvuddrag.

Det är mot bakgrund av den utvecklingen som regeringen har förklarat, i regeringsförklaringen och därefter i andra sammanhang, att kampen mot narkotika måste intensifieras. En rad olika åtgärder skall vidtas, och en särskild aktionsgrupp har tillsatts.

Vad Jerry Martinger konkret vill åstadkomma är möjligheter för polis att ta blod- och urinprov. Varför vägrar vi polisen den möjligheten? Jag vill erinra om att när den frågan var uppe i lagstiftningsarbetet, hade rikspolisstyrelsen uppfattningen att det inte fanns något beaktansvärt intresse av att använda tvångsmedel för att ta urinprov. Riksåklagaren fann över huvud taget inte skäl att kriminalisera konsumtion av narkotika – men så skedde naturligtvis.

Låt mig säga att jag för min del anser att polisens aktivitetsnivå i allmänhet på gatulangningsnivån – på gatan – har avsevärt större betydelse än möjligheten att ta blod- och urinprov.

I den debatt som lagstiftningsarbetet föranledde redogjorde dåvarande justitieministern för de principella ståndpunkter som ligger till grund för socialdemokraternas ställningstagande i den här frågan. Jag vill bara erinra om att det handlar om att egen konsumtion har relativt sett lågt straffvärde – jämfört med handel med narkotika.

Beträffande möjligheten att använda tvångsmedel i detta sammanhang måste det finnas proportionalitet mellan den straffbara gärningen och ingripandet. Dessutom är det viktigt att inte lagstiftningen utformas så att vi får en inverkan av negativt slag på de människor som missbrukar och på deras ambition att söka vård.

JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Justitieministern hänvisar till svar från remissinstanser för flera år sedan. Ja, det är klart att man kan göra det. Men nu är narkotikasituationen förändrad, och därför tycker jag att frågan om rätt för polisen att ta blodprov och urinprov måste aktualiseras igen. Jag tänkte mycket kort gå igenom några av de skäl som gör att vi från moderat sida tycker att polisen skall få möjlighet att ta urinprov och blodprov.

Reglerna om kroppsbesiktning är ju inte tillämpliga vid rena bötesbrott. Det krävs att fängelse införs i straffskalan för eget bruk av narkotika för att polisen skall få möjlighet att eftersöka stickmärken eller ta blod- och urinprov på misstänkta missbrukare.

Men regeringens ovilja att gå med på införande av fängelse i straffskalan innebär i praktiken att regeringen har visat att man betraktar det som mindre allvarligt att konsumera narkotika än att åka buss och tunnelbana utan biljett, eller att olovligt utnyttja annans förhyrda parkeringsplats, eller att plocka fridlysta blommor.

Regeringen betraktar tydligen också konsumtionen som mindre allvarlig än innehavet av motsvarande mängd narkotika – för innehav av narkotika har ju som påföljd både böter och fängelse i straffskalan. Om en missbrukare ertappas med exempelvis en dos kokain i fickan, så anses det så pass straffvärt att han kan dömas till fängelse. Skulle missbrukaren däremot hinna konsumera narkotikan innan han ertappas, då kan straffet bara bli böter – trots att det är en fråga om samma narkotika, samma person och samma even-

tuella behandlingsbehov, och trots att det är vid själva konsumtionen som narkotikan gör verklig skada.

Med fängelse i straffskalan skulle domstolarna dessutom få tillgång till ett bredare påföljdsspektrum. Fängelse i straffskalan gör det möjligt att också döma till påföljder som formellt sett anses likvärdiga med fängelse, t.ex. skyddstillsyn med särskilda föreskrifter om behandling eller överlämnande till vård enligt socialtjänsten.

Mitt påstående i den här interpellationen, att nuvarande narkotikastrafflag är helt tandlös när det gäller att strypa efterfrågan på narkotika i konsumtionsledet, är väl grundat. Det visar bl.a. det förhållandet att den nya lagen, som gällt sedan den 1 juli 1988, ännu inte har kunnat tillämpas i praktiken i någon nämnvärd utsträckning.

Jag vill än en gång understryka att det främsta syftet med att ge polisen rätt att göra kroppsbesiktning på misstänkta missbrukare är att få bättre möjligheter till tidiga ingripanden mot narkotikamissbrukarna. Ett tidigt ingripande har stor betydelse av flera skäl; bl.a. kan man då hejda ett påbörjat missbruk med åtföljande brottslighet innan drogberoende hunnit utvecklas.

Justitieminister LAILA FREIVALDS:

Fru talman! Jerry Martinger säger att de nya straffbestämmelserna om konsumtion inte har tillämpats i praktiken. Enligt statistik från SCB har dock under år 1988 lagföring skett i 29 fall av konsumtion av narkotika.

JERRY MARTINGER (m):

Fru talman! Den uppgiften stämmer inte.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1989/90:30 samt frågorna 1989/90:112, 115 och 121 om barnomsorgen

Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Fru talman! Ulla Tillander har frågat mig om regeringen är beredd att helhjärtat säga ja till alternativen i barnomsorgen och att ta initiativ till att information utgår om de möjligheter att satsa på alternativ som nu finns.

Sten Andersson i Malmö har frågat mig om vilka åtgärder jag är beredd att vidta med anledning av att socialdemokraterna i Malmö inte verkar främmande för att pröva olika metoder inom barnomsorgen.

Ingegerd Troedsson har frågat mig om jag är beredd att ompröva mitt tidigare motstånd mot statsbidrag också till personaldrivna eller privata daghem, som uppfyller de kvalitetskrav som alltid måste ställas.

Karin Israelsson har frågat finansministern när regeringen är beredd att föreslå nya regler för statsbidrag till barnomsorgen.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara även på den sistnämnda frågan. Jag besvarar interpellationen och frågorna i ett sammanhang.

Låt mig först konstatera att det finns många alternativa former av barnom-

sorg i Sverige. Kommunerna tillhandahåller daghem och familjedaghem. Det är, som bekant, två skilda verksamhetsformer som föräldrar kan välja emellan bl.a. med hänsyn till vad som passar det enskilda barnet eller familjen bäst. Även i de kommunala daghemmen kan lokala behov eller förutsättningar göra att verksamheten utformas med olika inriktning. I många kommuner har man t.ex. decentraliserat budgetansvaret, och på en del håll har man beslutat att ge kommunala barnstugor möjlighet att teckna kontrakt med socialförvaltningen som innebär att barnstugorna förbinder sig att utföra vissa prestationer mot en viss ersättning. Avsikten är att därigenom överlåta så mycket som möjligt av besluten om driften och verksamheten till barnstugornas personal och barnens föräldrar. Även de kommunala deltidsgrupperna utgör ibland ett alternativ som tillgodoser barnets och föräldrarnas behov av barnomsorg.

I många kommuner finns daghem som erbjuder speciell verksamhet för olika minoritetsgrupper.

Nattöppna daghem och daghem öppna tidiga morgnar eller sena kvällar är andra alternativ inom kommunal barnomsorg. Statsbidrag lämnas också till kommunerna för s.k. periodiskt anordnad barnomsorg. Denna form av barnomsorg är av speciellt värde för barn till lantarbetare under skördetid och för servicepersonal på turistorter.

Statsbidrag lämnas vidare till sådana icke kommunala daghem som erbjuder en etablerad speciell form av pedagogik, t.ex. Montessori- eller Waldorfpedagogik. På samma sätt lämnas statsbidrag för daghemsverksamhet som drivs av etablerade ideella organisationer. Det kan gälla frikyrkliga samfund, miljöorganisationer m.fl.

De s.k. föräldrakooperativa daghemmen är en annan form av icke-kommunal barnomsorg som stöds av statliga och kommunala bidrag. Regeringen har på olika sätt sökt uppmuntra utvecklingen av föräldrakooperativen genom bl.a. särskilda bidrag till serviceföreningen Vårat Dags och till ett speciellt projekt för utveckling av föräldrakooperativ barnomsorg i Jämtlands län.

Regeringen är således positiv till alternativ barnomsorg och till att med olika medel öka föräldrarnas valmöjligheter. Den s.k. Uppsalamodellen, som Sten Andersson i Malmö hänvisar till och som innebär att dagbarnvårdarna får betalt av kommunen för sina egna barn, utgör emellertid i sig ingen alternativ barnomsorgsform.

Frågan om statsbidrag till privat barnomsorg som bedrivs i uppenbart vinstsyfte tog riksdagen ställning till redan år 1984. Ställningstagandet innebär att statsbidrag inte skulle lämnas till daghem och fritidshem som drivs i uppenbart vinstsyfte. Min företrädare anförde i den proposition (1983/84:177) som låg till grund för riksdagens beslut bl.a. följande: "Om vinstintresset är avgörande för vissa daghem eller fritidshem kommer sådana verksamheter med stor sannolikhet att förläggas till områden som kan betraktas som lönsamma, där behov av extra insatser inte är så stora. Risker för en segregation av barnomsorgen är därför uppenbar." – Jag delar helt min företrädares och riksdagsmajoritetens uppfattning i denna fråga.

Personaldrivna daghem och fritidshem befinner sig i gränslandet mellan de statsbidragsberättigade föräldrakooperativen och den privata verksamhet

som bedrivs i uppenbart vinstsyfte. Jag har vid olika tillfällen förklarat att om det är möjligt att finna verkningfulla avgränsningar i statsbidragssystemet så är jag, nu som tidigare, öppen för en diskussion om statsbidrag till sådan verksamhet.

Ulla Tillander tar i sin interpellation upp frågan om en informationskampanj omkring de olika möjligheter att driva alternativ barnomsorg som redan nu finns. Jag tycker att det är en bra idé och kommer därför att ta upp frågan med socialstyrelsens ledning.

Av mitt svar framgår att regeringen är positiv till olika alternativ i barnomsorgen. Detta ställningstagande får dock inte innebära att kommunerna minskar sina ansträngningar att tillgodose de önskemål den stora majoriteten föräldrar har om plats för sina barn på kommunala daghem.

Förste vice talmannen, som hade framställt fråga 1989/90:115, medgav att Ingrid Hemmingsson i hennes ställe fick delta i överläggningen.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Fru talman! Under den senaste valrörelsen uppträdde statsrådet Lindqvist precis som alla andra statsråd, vilka som på ett pärlband framträdde och attackerade allting som den borgerliga regimen i Malmö hade åstadkommit. Det var ingen hejd på de olyckor som hade drabbat malmöborna. Jag skall inte generera statsrådet genom att tala om andra ämnen än de som berör honom, utan jag skall hålla mig till barnomsorgen.

Den barnomsorg som bedrevs i Malmö mellan åren 1985 och 1988 fick utstå all tänkbar kritik. Vad hände sedan efter valet? Jag tror att om man går till en opartisk företrädare, eller t.o.m. till den mest inbitne socialdemokrat, kan han eller hon konstatera att ingenting har hänt. Köerna till barnomsorgen i Malmö har aldrig varit längre än vad de är i dag, trots att socialdemokraterna i sina försök att uppfylla vallöften höjde skatten för malmöborna med 1:75 kr.

Så långt som det i dag går att se tillbaka i statistiken har köerna aldrig varit längre än i dag. Jag betraktar det som ett kapitalt misslyckande. Nu har det gått så långt att den s-märkta kommunledningen i Malmö i tidningsartiklar har uttalat – jag skall inte citera direkt – att man struntar i ministern och att man kommer att prova andra modeller då läget är som det är. Även en sådan betongsocialist som Nils Yngvesson säger nu att han struntar i ministern.

Jag hade förmånen att se på det lokala TV-programmet Syd Nytt då statsrådet blev intervjuad. Det fanns en förälder med ett barn som hade prövat alla utvägar, men det fanns ingen chans att få hennes barn placerat. Hon undrade då om hon skulle anlita en "svart" dagmamma. Statsrådet svarade att det skulle hon inte göra. Då undrade föräldern vad hon skulle göra i stället. Vad fanns det för alternativ för henne?

Fru talman! Jag tycker att socialdemokraterna i denna fråga är stockkonservativa i ordets dåliga bemärkelse. Man tänker i första hand på partiets bästa och struntar medvetet och uppenbart i de stora problem som många föräldrar har i dag runt om i Sverige.

Det pratades även om att dagis inte skall bedrivas i vinstsyfte. Jag kan inte statsrådets familjesituation, och jag vet inte hur han har skött det hela. Själv

har jag aldrig haft mina barn på dagis. Vi har passat dem själva, och det har fungerat bra. Jag tror inte ett ögonblick att någon människa skulle bry sig om vem som drev ett dagis. Det som är intressant är att dagiset drivs bra och att det fungerar. Jag tror föräldrar struntar i om ägaren är staten, kommunen eller AB Svensson. Föräldrarna skall själva kunna få lov att välja. Varför skall vi förbjuda att någon driftig person driver ett dagis i Malmö eller på något annat ställe i Sverige och tjänar några kronor på det och kunna få respons från föräldrar att deras barn trivs på det dagiset?

Fru talman! Man kan alltid kräva att statsrådet skall avgå. Men av ren partiegoism gör jag inte det. Så länge statsrådet är kvar och driver sin barnomsorgspolitik kommer socialdemokraterna att förlora väljare till nästa val.

INGRID HEMMINGSSON (m):

Fru talman! Först vill jag tacka statsrådet för svaret.

Statsrådet nämner i svaret att han är för alternativ i barnomsorgen, men bara de alternativ som har godkänts av socialdemokraterna. Dit hör då t.ex. inte privata daghem. Jag kan inte låta bli att undra hur länge Bengt Lindqvist skall kunna stå emot en allt starkare opinion när det gäller privata alternativ, först och främst inom det egna partiet men också från den alltmer ökande andelen föräldrar i vårt land som själva vill bestämma mera och inte låta politikerna besluta vilken omsorg som passar dem bäst. Inte minst gäller detta alla som står i kö och väntar på att över huvud taget få en plats för sina barn.

Förutom Kjell-Olof Feldt tycks även Bengt K Å Johansson ansluta sig till dem som anser att det inte går att utestänga alternativa barnomsorgsformer. Förmodligen blir det med barnomsorgen som med så många andra frågor som har diskuterats genom åren, dvs. socialdemokraterna tvingas att ändra ståndpunkt och ansluta sig till de åsikter som vi har pläderat för. Det är inte därför att vi från moderaterna har uttryckt något, utan därför att kraven växer från alla människor, eftersom de själva i större utsträckning vill besluta om sin barnomsorg och påverka den. Flera alternativa barnomsorgsformer skulle också ge flera platser och hjälpa dem som i dag är utan.

Det har visat sig där alternativ tillåts, t.ex. föräldrakooperativ, att man har fått fler platser för de insatta kommunala pengarna och det med bra kvalitet. Det har också konstaterats att det där dessa kooperativ drivs inte har funnits brist på personal.

Tänk er nu statsrådet ensam stå kvar och luta sig mot ett avlägset kongressbeslut, medan tiden och kraven från människorna skyndar förbi! Det räcker ju inte med att tala om att tillgången på barnomsorgen måste vara tillfredsställd 1991. Det är familjerna som får betala för den socialdemokratiska ideologiska läsningen. Det är inte att undra på att en och annan socialdemokrat har börjat fundera över att det kanske finns människor som vill ha andra alternativ än dem som kongressen har beslutat sig för. Det enda svar som hittills har avgetts på denna fråga är att barnomsorg inte får bedrivas med vinstintresse. Vad är det för något? I dag har den enda förklaringen varit ett gammalt citat från 1984. Men det räcker inte. Jag tycker att Bengt Lindqvist måste förklara vad han menar. Eller är det så att han inte vill tala om detta för att det inte stämmer med socialdemokraternas ideologi? Den ideologin handlar om att det är det offentliga som skall sköta servicen på det här

området. Men socialdemokraterna har ändå tack vare den allmänna opinionen tvingats till reträtt när det gäller föräldrakooperativ. Det var under ett stort motstånd som de tillkom. Vad är det som Bengt Lindqvist är rädd för? Jag förväntar mig verkligen ett svar.

Låt oss säga att det finns en förskollärare eller annan person med intresse och engagemang som vill öppna ett privat daghem. En självklar förutsättning är att kvaliteten skall vara hög. Vi moderater har beträffande alla former krävt att kvalitetskraven skall uppfyllas, men då skall det också lämnas statsbidrag som är likvärdiga med dem som de kommunala daghemmen får.

Bengt Lindqvist kryper i sitt svar bakom uttalanden som att vissa områden kan vara mer lönsamma och att det skapas segregation. Vad är det för konstiga skäl? Vi anser att det skall vara samma villkor när det gäller både kvalitet och statsbidrag. Det finns alla möjligheter att påverka kvaliteten.

Statsrådet antyder också att majoriteten av familjerna önskar plats på kommunalt daghem och skulle avvisa andra alternativ. Åtminstone tycks detta vara underförstått i svaret. Det är alldeles självklart att vid en förfrågan där det inte erbjuds särskilt många alternativ kan inte föräldrarna göra andra val, och absolut inte när det råder brist på daghemsplatser. Då är man mycket rädd om den plats som man eventuellt får. Det skulle innebära verklig frihet, om statsmakterna gjorde klart för alla att likvärdigt statsbidrag utgår oavsett kommunal eller privat barnomsorg.

Med statsrådets inställning blir familjen förlorare – bara därför att den socialdemokratiska kongressen anser sig veta bättre. Vi moderater vill ge föräldrarna ökade möjligheter att själva påverka sin tillvaro och minska politikernas bestämmanderätt. Jag hoppas verkligen att vi när vi i dag är så många som deltar i debatten kan få svar på de frågor som jag har ställt och att vi kan förvänta oss förändringar i framtiden.

ULLA TILLANDER (c):

Fru talman! Jag vill tacka Bengt Lindqvist för svaret på min interpellation och i synnerhet för den passus där informationsinsatserna poängteras.

Jag noterar särskilt att Bengt Lindqvist tycker att det är en bra idé att informera om de alternativ som finns inom barnomsorgen. Detta bör i sin tur borge för att Bengt Lindqvist verkligen kommer att se till att information går ut. Detta skulle i så fall innebära en ny ansats och ett genombrott.

Det är nämligen inte alls någon självklarhet, det visar erfarenheten, att ett beslut i riksdagen också innebär att informationen om beslutets innebörd och möjligheter tränger ut till allmänheten. Tvärtom har det varit en förborgad hemlighet för flertalet människor. Staten och ämbetsverken besitter en oerhörd stor kapacitet när det gäller att informera.

Vill man verkligen att människor skall veta en sak, så tränger den informationen ofelbart igenom. Att Rosa Östh och jag år efter år motionerat om att socialstyrelsen skulle informera i frågan, men hittills inte fått majoritet för detta, visar två saker: dels att önskan att informera inte varit tillräcklig energisk hittills, dels att Bengt Lindqvists svar här i dag innebär en välkommen kursändring. Det är en kursändring som förpliktigar till handling. Vi kommer att noga följa ärendets fortsatta behandling, och Bengt Lindqvists svar inger verkligen förhoppningar om att våra förväntningar inte skall svikas.

Barnomsorgsfrågorna är ju stora problem på många håll ute i kommunerna. Att köerna på många håll, t.ex. i Malmö, växer är ett faktum som man bara kan notera.

Det är därför viktigt att man tar till vara den politiska kraft och den enighet över parti- och blockgränser som finns för att lösa barnomsorgsfrågorna.

Den enigheten har ökat i samma takt som socialdemokraterna har lämnat den negativa attityden gentemot mot allt vad alternativ heter och som länge har funnits inom det socialdemokratiska partiet. Alltjämt finns emellertid av grumliga skäl ett motstånd mot en helhjärtad satsning på alternativ inom barnomsorgen. Ett inslag i det motståndet är en ingrodd misstänksamhet mot privata initiativ vilken alltjämt vidlåder socialdemokratien.

Privata initiativ, också med vinstintresse, tillåts ju inom andra områden utan att de avskräckande nackdelar som socialministern har målat på väggen har uppstått.

Den nyligen förda diskussionen mellan socialministern och finansministern visar att den gamla försvarslinjen håller på att brytas igenom och kanske så småningom också bryta samman. Vi får acceptera att Bengt Lindqvist har sin uppfattning, men erfarenheten visar dock att tiden arbetar för en öppnare attityd. Alternativ som för inte så länge sedan förnekades accepteras nu. De ses t.o.m. som en fjäder i hatten och används som ett bevis för den öppenhet som regeringen tillskriver sig. Så kommer det säkert också att gå med Uppsala-modellen, som även socialdemokrater i många kommuner nu ställer sig bakom. Varför har socialdemokraterna på centralt plan denna dogmatiska inställning och säger nej till statsbidrag till dagbarnvårdarnas egna barn?

Det vi i princip alltså är eniga om är redan nu inte så litet. I dag finns bortemot 500 föräldrakooperativa daghem i minst 100 av landets kommuner. Det finns daghem med speciell pedagogisk inriktning, Waldorf och Montessori. Många frikyrkor har startat daghem och fritidshem. Föreningar i nära anslutning till svenska kyrkan driver också daghem och fritidshem i enlighet med gällande regler. Det är en ny resurs som växer fram överallt. Det är viktigt att betona att dessa nya inslag i barnomsorgen ökar valfriheten och tillgodoser djupt kända önskemål hos många föräldrar. Om inte möjlighet att välja barnomsorg finns, så kan man inte uttala sig om hur starka önskemålen är – särskilt inte i en situation när behovet är så stort att man får hålla till godo med varje till buds stående erbjudande.

Jag vill till sist ändå säga att jag är glad över den ståndpunkt som Bengt Lindqvist här har deklarerat i informationsfrågan. Det är dock ett klart framsteg. Jag skulle ändå vilja fråga hur Bengt Lindqvist rent konkret, utan att behöva gå in på detaljer tänker sig informationen. Min fråga avser både form och innehåll.

KARIN ISRAELSSON (c):

Fru talman! Jag ber först att få instämma i det som Ulla Tillander anförde nyss. Jag ber också att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Jag ställde den i samband med att finansministern lovade folkvalda i kommunerna ändrade statsbidragsregler för att de skulle klara att lösa problemen inom barnomsorgen. Tyvärr visade det sig snabbt att regeringen likt tennsoldater står

fast vid sin övertro på samhällets möjligheter att klara en likriktning av barnomsorgen.

Bengt Lindqvist anför i sitt svar att regeringen är positiv till alternativ barnomsorg. Dit räknas dock inte föräldrarnas vilja att utgöra alternativ. Det är ett dåligt betyg dagens föräldrar får när de inte betros att vårda sina egna barn. Inte ens om de är anställda av kommunen som dagbarnvårdare kan regeringen anse detta som ett fullvärdigt alternativ.

Detta är mycket olyckligt. Den nuvarande regeringen vågar inte ge statsbidragen ändrad utformning, så att de även rymmer vård av egna barn som ett av många alternativ som kan erbjudas.

Vi har i dag brist på förskollärare och barnsköterskor till många redan färdigbyggda daghem. I dessa personalgrupper finns åtskilliga förskollärare med små barn som med bibehållen kvalitet skulle kunna ta hand om sina egna barn, men även bereda andras barn omsorg. I deras fall är det omöjligt att gå tillbaka till arbetsplatsen då de saknar barnomsorg därför att det saknas personal. Men detta är inte möjligt. De kan inte slå sig samman med flera andra förskollärare i samma situation och klara det samhället inte klarar av. Det säger regeringen nej till. Den typen av lösningar kan bara bli möjlig med ett mera flexibelt statsbidragssystem.

Med ett vårdbidrag skulle även många ensamstående föräldrar kunna välja förkortad arbetstid och därmed få mer tid över för sina barn. Det skulle kunna bidra till att förhindra rekryteringen av värstingar. Jag läste om en värstings mammas situation. Det hon ansåg vara en orsak till sitt misslyckande var den undermåliga barnomsorgen hon skulle lita till när hennes son växte upp. På många håll är situationen densamma i dag. Jag vet att vi med ändrade flöden av statliga medel skulle kunna åstadkomma betydligt flera och likvärdiga, ibland bättre, förhållanden. Vi som kräver detta vet att vi är inne på rätt väg. Vi fick rätt när det gällde deltidsförskolan, den öppna förskolan och familjedaghemmens tillgång till bättre statsbidrag. Vi har drivit kampen för föräldrakooperativ med motstånd från nuvarande regering. Vi vet att det finns betydligt mer att göra inom barnomsorgsområdet. Det är för barnens skull vi driver våra frågor! Det är inte för prestigens eller partiets skull vi gör det.

En liten öppning finns dock i statsrådets svar. Om ni kan finna verkkningsfulla avgränsningar i statsbidragssystemet är ni öppna för en diskussion om statsbidrag till personaldrivna daghem. Låt oss då ta oss an den diskussionen. Inte skall det bero på oppositionen om er vilja är så god. Vi har många förslag som kan ligga som underlag för en sådan diskussion. I dag drivs hem för vård eller boende i privat regi, och där finns ofta också äldre barn. Där syns principerna inte så tydligt som när det gäller den dagliga omsorgen av barnen. När barn fått problem, då får även socialdemokraterna släppa på principerna – då kan privata initiativ godkännas.

Varför vill ni inte tillåta frihet innan man måste sätta in tvång för att klara de svåra vårdfallen? Många föräldrar och vuxna vill av omsorg om barnen arbeta inom barnomsorgen. Det är inte vinstintresse som styr detta. Om nu statsrådet är beredd att diskutera en utvidgning av statsbidragsreglerna för personalledd barnomsorg vill jag fråga när han är beredd att påbörja den diskussionen.

BIRGIT FRIGGEBØ (fp):

Fru talman! I Lund finns det en förskola som heter Arken. I jämförelse med vanliga dagis gäller för Arken

att avgiften är lägre för föräldrarna: 250 kr. i månaden i stället för 1 000 kr. i månaden

att daghemmet trots den lägre avgiften är billigare för kommunen

att personalen är bättre utbildad än på andra daghem, dvs. man har bara förskollärare

att personalen för första gången under sina yrkesverksamma år får använda sin utbildning fullt ut, dvs. tillämpa en genomtänkt pedagogik

att personalen på Arken är på plats när barnen är i förskolan – dvs. all planering och utbildning sker när barnen har gått hem

att man har färre anställda, och personalen värjer sig med näbbar och klor från att få fler anställda

att föräldrarna på grund av den låga taxan kan ha råd att gå ner till sex timmars arbetsdag och tillbringa mer tid med sina barn.

Låter inte detta som ljuv musik i Bengt Lindqvists öron, mitt i allt elände?

En kort sammanfattning av Arken är att där finns nöjd personal, nöjda föräldrar och harmoniska barn. Den ger en valfri sextimmars arbetsdag för föräldrarna. Där finns få anställda, taxan är låg och barnomsorgen är billigare för kommunen. Detta borde väl en biträdande socialminister med ansvar för barnomsorgen uppskatta?

Nu misstänker jag att Bengt Lindqvist tror att jag har beskrivit en enskild eller privat förskola och att jag vill ha Bengt Lindqvists accept för denna. Men så ligger det inte till.

Arken är helt kommunal förskola, som socialdemokraterna i Lund vill lägga ner. Arken är ett treårigt försök med s.k. allmän förskola, som startades av den borgerliga majoriteten i Lund förra valperioden. Det är ett alternativ inom den offentliga sektorns barnomsorg. Men förskolan har blivit en nagel i ögat på socialdemokraterna i Lund. De säger att den är för billig och för bra, och därför måste den läggas ner.

Jag tog mig faktiskt för pannan när jag första gången fick höra detta. Jag kunde inte tro att det var sant. Så jag åkt ned till Lund i våras och besökte den här förskolan. Det tycker jag att Bengt Lindqvist också skall göra.

Men det brådskar. Socialdemokraterna i Lund är i full färd med att sabotera hela försöket. Man vill höja avgiften för föräldrarna, man vill tvinga på förskolan fler anställda, trots protester från personalen, man vill förstöra pedagogiken genom att blanda upp personalen med sämre utbildad personal, man vill tvinga på föräldrarna mer barnomsorg än de vill ha och man vill tvinga föräldrarna att arbeta mera. Försöksverksamheten skall stoppas, och den vetenskapliga utvärderingen får inte komma till stånd.

Det här, Bengt Lindqvist, är socialdemokratisk politik i praktiken! Ni talar så mycket om valfrihet och alternativ och att detta skall erbjudas inom ramen för den offentliga sektorn. Men i praktiken tål ni socialdemokrater sällan verklig valfrihet och verkliga alternativ – framför allt inte om det kommer i konflikt med Kommunalarbetareförbundet, som i Lund.

Hur rimmar lundensarnas handlande med allt tal om alternativ inom of-

fentlig sektor som ni presterat i propositioner, i utkast till partiprogram och 90-talsprogram och nu i detta interpellationssvar?

När vi i folkpartiet kräver att alla alternativ skall tillåtas leva, svarar ni socialdemokrater att förnyelse och alternativ kan växa inom den offentliga sektorn. Men verkligheten talar ett annat språk. Gång på gång är socialdemokrater bromsklossar mot förnyelsen även inom offentlig sektor.

Jag har några frågor till Bengt Lindqvist.

Tycker Bengt Lindqvist att det är värdefullt med försöket med allmän förskola? Jag skulle vilja fråga om den informationskampanj som socialstyrelsen tydligen nu skall sätta i gång också får omfatta försöket med s.k. allmän förskola på Arken i Lund.

Hur skall Bengt Lindqvist kunna kasta omkull all konservatism och fiendlighet mot förnyelse som finns hos socialdemokratiska kommunpolitiker?

Hur skall Bengt Lindqvist hindra att kraven på privata och enskilda alternativ växer sig allt starkare i kommuner som styrs av stockkonservativa socialdemokrater?

Tycker Bengt Lindqvist slutligen att det är bra med barnomsorg som har en genomtänkt pedagogik, som är billigare för kommunen och föräldrarna, som kan ha färre anställda och som ger föräldrarna verklig valfrihet till sex timmars arbetsdag?

BERITH ERIKSSON (vpk):

Fru talman! Som vi kan höra här är vi åtminstone i en sak överens från höger till vänster, nämligen att föräldrar och personal i direkt verksamhet skall få större inflytande och medbestämmande i barnomsorgen.

Moderaterna, folkpartiet och centern anser att den bästa vägen är att privatisera. Socialdemokraterna och vpk anser att barnomsorgen i huvudsak skall vara en kommunal angelägenhet.

De borgerliga partierna för en mycket medveten politik för att nå sitt mål, nämligen att minska kommunernas inkomster för att den vägen tvinga fram en privatisering.

Socialdemokraterna, som anser att barnomsorgen så långt det är möjligt – om jag rätt tolkat de uttalanden som gjorts på senaste tiden – skall vara kvar i kommunal regi, undergräver samtidigt kommunernas ekonomi. Det är den förda politiken som gör att vi har hamnat i dagens besvärliga situation, där kommunerna inte klarar av att bygga ut barnomsorgen så att den täcker behoven.

Nå, varför är det viktigt att föräldrar och personal i direkt verksamhet får mer inflytande? För oss handlar det om vetskapen om att det då finns en chans att barnen sätts i centrum. Föräldrar och personal på barnstugorna anser att barnomsorgen är till för barnen, att det inte i första hand är fråga om barnpassning för att föräldrarna skall kunna arbeta.

Dag- och fritidshem är barnens arbetsplatser. På barns arbetsplatser måste vi ställa höga krav, kanske högre än på vuxnas arbetsplatser. De skall vara stimulerande och utvecklande, och de skall ge personlig tillfredsställelse och trivsel. Barnen kan inte själva formulera de här kraven. De behöver hjälp av vuxna som förstår och har insikt i barns behov. Det har föräldrar, och det har personal som har valt som sitt yrke att arbeta med barn.

Om man menar allvar med att ta hänsyn till och tillmötesgå föräldrarnas uttalade önskemål, bör man komma ihåg att undersökningar som har gjorts visar att föräldrar vill ha kommunal barnomsorg och att även merparten av de föräldrar som tvingats in i föräldrakooperativ vill ha kommunal barnomsorg.

Ett hinder är den växande byråkratin ute i kommunerna, själva mängden byråkrater. Ingen sågar av den gren man själv sitter på. Tjänstemännen på mellannivå har inget intresse av att rationalisera bort sig själva. Byråkraterna är ett hot mot demokratin, dels för att politikerna är beroende av deras underlag för att fatta beslut – underlag som är utarbetade av dem själva och på deras villkor –, dels därför att de utgör ett hinder för att makt och inflytande flyttas ner till brukare och personal i direkt verksamhet. Där måste det gå ut klara och tydliga signaler till kommunerna om att vad som önskas är mer av verksamhet och mindre av byråkrati.

Jag skall säga några ord om Uppsalamodellen, som har tagits upp av en del talare. I Gamla Uppsala, den äldsta delen av staden, där man längst har bedrivit verksamheten enligt denna modell, har man nu räknat ut att barnomsorgen under fjolåret kostade 2,3 miljoner mer när den bedrevs enligt Uppsalamodellen än vad det hade kostat att ha barnen på daghem.

Man har även gjort andra erfarenheter. God nyrekrytering av personal var en engångsföreteelse; många sökte tjänster i början men sedan blev det svårt att rekrytera. Vidare är personalomsättningen mycket stor, det är svårt att motivera dagmammorna till fortbildning, det krävs mer administration och fler arbetsledare. Slutsatsen av erfarenheterna från Gamla Uppsala är alltså att denna modell är dyrare, den är sämre och den går inte att bygga på för framtida planering av barnomsorgen.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! De borgerliga partierna framställer oss socialdemokrater som motståndare till alternativ och som dogmatiska i barnomsorgsfrågan. Jag skulle vilja påstå att det förhåller sig precis tvärtom.

Den debatt i fråga om barnomsorgen som i dag verkligen är ensidig och dogmatisk bär i mycket hög grad borgerlighetens prägel; det är representanter från borgerligheten som står för denna debatt.

Jag skall utveckla detta resonemang. Inom borgerligheten diskuterar man enbart privata alternativ. Dessa utgör inget pedagogiskt alternativ, utan det är endast fråga om en alternativ verksamhetsform. När det gäller de pedagogiska alternativen är utvecklingen i Sverige för närvarande den att tusen blommor blommar.

Alla vi riksdagsmän har i våra fack fått en tidning som heter Dagensnyheter. Där finns några exempel på de 600 olika projekt som med hjälp av statliga pengar håller på att utvecklas i Sverige. Många av dem är fantastiska. Men inte nog med det, utan åtskilliga andra projekt bedrivs utan statliga pengar med kommunala bidrag. Det pågår således inom den kommunala barnomsorgen ett stort utökningsarbete. Detta har inte kommit fram i debatten.

Birgit Friggebo var inne på frågan om förnyelsen av den offentliga sektorn. Jag känner inte till exemplet från Lund. Hon tog upp ett lokalt exempel, och jag har också ett sådant, från Helsingborg, som visar hur folkpartister kan bete sig. I Helsingborg väckte folkpartisterna en motion i kommunfullmäktige om förnyelse av den offentliga sektorn, där bl.a. barnomsorgen ingick. I detta förslag fanns inte ett enda exempel på förnyelse, utan det handlade bara om att man skulle lämna allt till privat verksamhet. Jag bad då i talarstolen om ett enda exempel på hur vi skall kunna förnya verksamheten inom den kommunala barnomsorgen. Man hade inget sådant exempel.

När vi under förra mandatperioden, då de borgerliga partierna var i majoritet, skulle starta det stora SESAM-projektet – ett stort projekt som omfattade hela barnomsorgen i Helsingborg och något som Bengt Lindqvist är väl införstådd med – då fanns det ett parti som var motståndare till denna förnyelse, nämligen folkpartiet. Både moderater och centerpartister var dock med. Folkpartister är således inte alltid för förnyelse av den offentliga sektorn. Det finns många exempel på att man tvärtom bromsar en sådan utveckling.

De pedagogiska alternativen inom den kommunala verksamheten bedrivs i många former: daghem, familjedaghem, öppna förskolor och deltidförskolor. Detta sker just för att man skall anpassa verksamheten efter föräldrars och barns behov. Vi vet att dessa verksamheter är uppskattade av föräldrarna, detta tyder alla undersökningar som har gjorts på. De föräldrar som i dag inte får del av dessa verksamheter efterfrågar just dem. Enkel logik skulle väl då göra att vi satsade på att bygga ut dessa verksamheter. Det brukar vi ju göra. Om vi skall tillfredsställa folks önskemål i fråga om något som redan finns och som de tycker fungerar bra, då borde vi väl bygga ut dessa verksamheter.

Till detta kommer föräldrakooperativen. Det har i bl.a. denna debatt framhållits att vi socialdemokrater skulle vara eller skulle ha varit motståndare till föräldrakooperativ. Såvitt jag vet är den kommun som mest av alla har varit föregångare i fråga om föräldrakooperativ faktiskt Göteborgs kommun. Denna byggde snabbt upp väldigt många föräldrakooperativ under socialdemokratisk ledning. Runt om i Sverige i dag, i t.ex. Stockholm som också har socialdemokrater i ledningen, pågår det en mycket kraftig utveckling av föräldrakooperativen. Dessutom har ju de kooperativa idéerna vuxit fram inom arbetarrörelsen, och de omfattas av denna. Detta har vi ingenting emot, utan vi vill utveckla det.

De privata alternativen brukar i debatten framställas som att det är fråga om några förskolelärare som vill slå sig ihop och bedriva barnomsorg. Och man frågar: Hur kan ni socialdemokrater vara emot det? Men nej, vi har ingenting emot det, inte om det hade stannat vid detta. Det pågår i dag inom den offentliga barnomsorgen en utveckling som innebär att alltmer av ansvaret flyttas ner. Man kan diskutera takten i denna utveckling, men den pågår ute i våra kommuner. Förskolelärarna får tillsammans med föräldrarna utforma verksamheten på basplanet. Personalen får alltmer att säga till om. Vi har ingenting emot att personal, t.ex. i kooperativ form, slår sig ihop för att bedriva barnomsorgsverksamhet, om rågången gentemot kommersiella krafter görs klar.

Ingen skall inbilla mig att t.ex. Electrolux, som har visat intresse för denna verksamhet, hyser det minsta intresse för barnomsorgsverksamhet. Företagets intresse är att gå in på en marknad där det kan tjäna pengar. Jag tror att detta är till förfång för barnomsorgsverksamheten i Sverige, inte bara på de ställen där man kommer att bedriva den utan totalt sett. Denna rågång måste göras klar om vi skall ställa upp på förslagen om personaldriven barnomsorg.

Låt mig säga något kort om de borgerliga partiernas historia. Vi diskuterar nu full behovstäckning. I det sammanhanget vill jag bara påminna om historien i samband med att beslutet om full behovstäckning fattades 1985; alla stödde det inte vid det tillfället. Vid några tillfällen har det ju dessutom föreslagits en halvering av statsbidragen. Det hade inte varit till fördel för barnomsorgen i Sverige.

MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! De senaste månadernas barnomsorgsdebatt, som också avspeglar sig i dagens interpellationsdebatt, har varit märklig. Man kan inte låta bli att uppfatta den så, att de borgerliga partierna nu upplever sig ha sin sista chans i familjepolitiken. Denna sista chans måste tas till varje pris, innan barnfamiljerna har fått föräldraförsäkringen utbyggd till att omfatta 18 månader och daghemsplatser för sina barn.

I ett läge då 80 % av landets kommuner uppger att de klarar av att nå målet till 1991 tas den stora krisstämpeln fram. Visst finns det problem, inte minst i den kommun vi nu befinner oss i. Men om vi flyttar oss utanför Stockholm märker vi att läget är betydligt bättre i flera kranskommuner. Kommunernas bedömning stöds också av socialstyrelsens senaste siffror, som visar att vi hyggligt klarar av att uppnå målet, detta trots den glädjande missen i prognosen från 1985, dvs. att vi kommer att ha 60 000 fler förskolebarn 1992 än beräknat. Emot detta står den utbyggda föräldraförsäkringen som förmodligen kommer att lätta på efterfrågetrycket.

Det som försvårar situationen är som vi alla vet bristen på utbildad personal, inte minst i storstadsområdena. För att lösa de återstående problemen krävs konkreta och målinriktade åtgärder. Vad är det då som seglar upp som lösningen på alla problem inom barnomsorgen? Ja, förutom alla tänkbara alternativ är det Uppsalamodellen. Vem vill ha den? Föräldrarna? De redan etablerade dagbarnvårdarna? Hittills har jag bara hört politiker tala om Uppsalamodellen.

Löser den bristen på barnomsorg? Underlättas rekryteringen av dagbarnvårdare? Erfarenheter från kommuner som prövat modellen visar att så inte är fallet. De allra flesta kvinnor vill tillbaka till sina jobb när barnledigheten är slut. Skall modellen fungera måste man ta till andra metoder.

I ett av TV:s magasinprogram nyligen framkom att en av Stockholms kranskommuner tänkte koppla införandet av Uppsalamodellen med en kraftig avgiftshöjning på daghemmen. Så var det med den valfriheten! Här om inte förr avslöjas vad det egentligen handlar om: Borgerlig familjepolitik i ny förpackning, i förlängningen vårdnadsbidrag.

Steget till att av "rättviseskäl" ge alla barnfamiljer betalt för sina förskolebarn är inte långt, och det måste alla seriösa debattörer av det här förslaget vara medvetna om. Dessutom tycks det som om ett viktigt faktum gått mo-

dellanhängarna förbi, om de nu tänkt sig hitta en enkel och billig lösning. Alla barn som inte finns på daghem har rätt till öppen förskoleverksamhet och från fyra år till deltidsgruppsverksamhet, och till det behövs både lokaler och utbildad personal.

Det finns trots allt en god sak med diskussionen om Uppsalamodellen. Familjedaghemmen har fått stor uppmärksamhet, och det behövs, för de är ett viktigt komplement till daghem och fritidshem. Dagbarnvårdaryrket måste erkännas som ett yrke som kräver fortbildning, gruppverksamhet i arbetslag osv. och en bra lön baserad på en fast tjänst i kommunens barnomsorg.

Flera kommuner har nu börjat tillämpa tillägg för småbarn utifrån samma filosofi, som innebär att personaltätheten på daghem är högre om där finns små barn.

Det är en orimlighet att arbete och lön skall vara beroende av den egna privata familjesituationen, enligt Uppsalamodellen. Vilken annan yrkesgrupp skulle acceptera ett sådant förhållande?

Nej, som jag sade förut, det behövs konkreta och målinriktade åtgärder, och vi vet att personalsituationen inverkar på både den kommunala och den alternativa barnomsorgens utveckling och möjligheter att växa sig större. Krav som ställts av Socialdemokratiska kvinnoförbundet är för det första att det sker en utökning av antalet utbildningsplatser inom barnomsorgsutbildningarna. Det ser vi som helt nödvändigt. För det andra måste synen på barnomsorgsyrkerna omvärderas och statusen höjas genom positiva signaler från oss förtroendevalda på olika nivåer, från förvaltningsledningarna osv., genom fortbildning, bättre anställningsvillkor och löneutveckling. Frågan om lagstiftning rycker också närmare i den här debatten.

Jag började med att säga att dagens barnomsorgsdebatt är märklig, och det är den på mer än ett sätt. Vi pratar väldigt litet om barnen, trots att det faktiskt är barnen som det handlar om. Riksdagens beslut 1985 om fullt utbyggd barnomsorg var ändå ett riktmärke, för det beslutet grundades på goda kunskaper och erfarenheter om barn, föräldrar och ett samhälle i förändring, där en bra omsorg är en omistlig del för barnens emotionella, sociala och intellektuella utveckling. Barn med särskilda behov är en annan viktig grupp att ge god omvårdnad, stimulans och trygghet som komplement till hemmen.

Det här är en rättighet som skall komma alla barn till del. I takt med att den kommunala barnomsorgen byggs ut har allt fler "LO-barn" kommit in i verksamheten, och det förändrade statsbidragssystemet har stimulerat till längre öppethållande och nattomsorg för barn till föräldrar med obekväma arbetstider.

Nu höjs rösten för ett lössläppt statsbidrag, och då står vi inför en helt ny situation med stor risk att de kommersiella krafterna släpps loss. Då handlar det inte längre om barnen, och det kommer vi socialdemokrater aldrig att acceptera.

BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jag tycker att socialdemokraterna försöker trola bort vad den här debatten egentligen handlar om. Sverige stannar, om vi inte har en fungerande barnomsorg och en fungerande äldreomsorg, Sveriges kvinnor

fastnar i en kvinnofälla, för det är framför allt kvinnors tillvaro det gäller. Och barn far illa när föräldrarna inte har en bra tillvaro.

Socialdemokraterna för en kvinno- och familjefientlig politik, och jag vet att det oroar inom de egna leden. Det framgår bl.a. av LO:s tidning häromveckan.

Dagens situation leder till en segregation, just det som socialdemokraterna är så emot. Det blir en segregation på så sätt att vissa drar en vinstlott och får barnomsorg för skattepengarna, medan andra drar en nitlott och får betala sin skatt men inte får tillgång till barnomsorg med samhällets stöd.

Det är också ett slöseri med samhällets resurser. Dagens unga föräldrar är välutbildade. Samhället har lagt ner stora resurser på att de skall bli väl utbildade, men vi tar inte vara på den utbildningen när vi inte kan sörja för en bra barnomsorg. Alltför många som skulle kunna vara ute i hälso- och sjukvården, i socialtjänsten, i narkomanvården, i barnomsorgen, i många olika yrken kan inte komma ut i de yrkena därför att de inte har valfrihet när det gäller barnomsorgen.

Det var väl främst Jan Andersson som påstod att det inte skulle finnas idéer hos folkpartiet. Jo, det finns massor av idéer. Problemet är ju att vi inte får förverkliga dem inom den kommunala barnomsorgens ram med statsbidrag. Vi har förespråkat trefamiljssystem, Uppsalamodellen – som ju en del socialdemokrater stöder –, producentkooperativ, daghem mindre än åtta timmar, Pyslingen, daghem i svenska kyrkans regi och inte minst den barnomsorgsform som Birgit Friggebo tog upp här nyss.

Det är de här olika varianterna som vi vill ha in som också skall ha statsbidrag, så att det blir en rättvis fördelning och det skapas en valfrihet för alla. Föräldrar vill att deras barn skall få det så bra som möjligt, och den oro som ibland har yppats att vi skulle få dåliga barnomsorgsformer om vi fick många olika alternativ tror jag inte på. Föräldrar kommer att välja bort de dåliga alternativen till förmån för de goda. Jag är övertygad om att då kommer barnomsorgen att utvecklas och att det blir mera stimulerande för den personal som arbetar inom barnomsorgen att göra sitt allra bästa för att ta vara på de möjligheter som finns.

Den stora frågan som unga föräldrar och blivande föräldrar ställer sig är: Kommer jag att få möjlighet till barnomsorg om jag föder ett barn nu? En del vågar sig inte på att starta en familj, andra finner att det är lika bra att skaffa en väldigt stor familj inom en kort tidsrymd därför att det inte finns någon barnomsorg. Jag tycker inte att familjplanering skall utgå ifrån vilken möjlighet till barnomsorg som finns utan från familjens egna önskemål om när man känner sig mogen för att bilda familj med barn.

Så jag vill fråga Bengt Lindqvist: Hur tänker sig regeringen att på det år som återstår tills vi skall ha full behovstäckning skapa barnomsorg åt alla, 1991 alltså? Det är en stor fråga, en familjefråga, en kvinnofråga, en barnfråga, en rättvisefråga. Jag tror inte att dagens unga föräldrar och dagens mor- och farföräldrar kommer att tuga om inte det här löftet infrias 1991.

ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Miljöpartiet de gröna vill att man satsar mer på barnen. Vi vill först och främst ha sex timmars arbetsdag för att hinna med våra sociala

relationer även inom familjen. Det klarar man inte om man är småbarnsförälder och arbetar åtta timmar om dagen.

Den tid som vi arbetar måste vi ändå ha barnpassning, och då skall det finnas många varianter både i offentlig och i privat regi.

Men det måste vara hög kvalitet på omsorgen. Vi får inte i brist på pengar ha för stora grupper. Det måste vara bra lokaler utan damm och utan mögel, och det måste vara duktigt folk som passar barnen.

Vi är positiva till Uppsalamodellen. Man skall kunna vara dagbarnvårdare även av eget barn.

Jag håller med Bengt Lindqvist om att privat barnomsorg inte skall drivas i uppenbart vinstsyfte. Det tycker inte heller vi om. Men det får gärna finnas personaldrivna daghem och kooperativa daghem i olika former, t.ex. där de boende i ett område sluter sig samman. Det kan vara i kyrklig regi och på många andra sätt.

Låt oss lägga ned lika mycket pengar på barnen som vi gör på konferensverksamheten. Tänk på alla pengar som vi lägger ned på konferenshotell, kursgivare, kursmaterial, tjänstledighet, resor och traktamenten! Nej, i Sverige är vi snåla mot barnen, tycker jag. Då handlar det om låglöneyrken, stora barngrupper och, som sagt, möjliga lokaler och trista lekplatser i förhållande till vuxenvärldens konferenslekplatser.

Vi måste satsa på god kvalitet i många variationer till alla barn. Jag hoppas Bengt Lindqvist håller med mig – vad skulle han annat kunna göra?

(forts.)

8 § Ajournering

På förslag av tredje vice talmannen beslöt kammaren kl. 14.22 att avbryta interpellationssvaren och ajournera förhandlingarna till kl. 14.30, då dagens informationsstund skulle börja.

9 § Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 14.30 under ledning av tredje vice talmannen.

10 § Information från regeringen om resultat av informellt EFTA-ministermöte

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Den 5 oktober informerade jag riksdagen om läget i de diskussioner om ett mera strukturerat samarbetet mellan EFTA-länderna och EG som då pågick. Den 20 oktober avslutades denna oförbindliga kartläggningsfas.

EFTA/EG-styrgruppen, som arbetat sedan i våras, kom då fram till några

gemensamma slutsatser. Dess rapport har nu överlämnats till de politiska instanserna på ömsesidigt håll för ställningstagande.

Mitt intryck av rapporten är att det finns goda förutsättningar att få till stånd ett brett samarbete omfattande i princip hela den inre marknaden, dvs. fri rörlighet för varor, tjänster, personer och kapital, samt angränsande fält som t.ex. forskning, miljö, konsumentfrågor och sociala aspekter.

En annan viktig slutsats är att enhetliga regler bör gälla i hela det västeuropeiska området, EES. Vad gäller avvecklingen av tekniska handelshinder hänvisas dels till harmonisering av väsentliga krav, dels till ömsesidigt erkännande av nationella regler enligt den s.k. Cassis de Dijon-principen. Den innebär att en vara som lagligen producerats och marknadsförts i ett medlemsland skall kunna säljas fritt i hela området – förutsatt att varan inte utgör ett hot ur hälso-, säkerhets- eller miljösynpunkt.

Båda sidor är överens om att inte sikta på någon gemensam jordbrukspolitik. Däremot kan andra arrangemang för att främja handeln med enskilda jordbruksprodukter bli aktuella. EFTA/EG-styrgruppen konstaterade att utvecklingen går mot en allmän liberalisering av kapitalrörelserna, och vidare att det förefaller möjligt att skapa en enhetlig västeuropeisk marknad för tjänster.

Styrgruppen har bedömt det realistiskt att verka för fri rörlighet av arbetstagare och egenföretagare och deras familjer inom hela Västeuropa – alltså i praktiken en fri arbetsmarknad. Principen om likabehandling lyftes fram. EFTA-sidan betonade dock att särarrangemang måste förhandlas fram för vissa EFTA-länder.

Det tycks alltså finnas goda möjligheter att få till stånd ett samarbete som till sin sakliga bredd väl överensstämmer med det mandat som riksdagen ställt upp för den svenska Europapolitiken.

En förutsättning är dock att vi kan lösa de legala och institutionella frågorna på ett tillfredsställande sätt. Också här har en hel del framsteg gjorts i kartläggningsfasen, men särskilt när det gäller de institutionella frågorna ligger flera *hövärsliga problem framför oss*.

Fyra huvudfrågor har stått i förgrunden för diskussionen på det legala och institutionella området.

Den första gäller direkt tillämplighet och direkt effekt. EG:s grundläggande fördrag, liksom bl.a. Ministerrådets direktiv och förordningar, är som bekant direkt tillämpliga i medlemsländerna. Beslut i EG:s ministerråd får alltså laga kraft i medlemsländerna utan ytterligare åtgärder på nationell plan. EG-rätten har också företrädare *framför medlemsländernas nationella rättsregler*. EG fäster stor vikt vid att även EFTA-länderna kan åstadkomma en ordning som garanterar den enskildes rätt under gemensamma regler.

För de nordiska EFTA-länderna kan detta till viss del lösas genom att inkorporera bestämmelserna i ett EES-avtal och i framtida gemensamma regler i den nationella rätten. Bestämmelserna skulle i så fall bli direkt tillämpliga också hos oss. Därutöver har styrgruppen föreslagit att frågor om de gemensamma EFTA/EG-reglernas företrädare *framför annan nationell lagstiftning* i sista hand bör lösas genom judiciellt förfarande på internationell nivå. Modellen är den ordning som gäller enligt Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna.

I fråga om tvistlösning och enhetlig rättstillämpning har diskussionen kommit rätt långt. Båda sidor ser fördelar med att skapa någon form av gemensam domstol. Olika modeller har diskuterats.

En tredje fråga är hur man skall bevaka att ett gemensamt regelverk genomförs och efterlevs i EFTA- och EG-länderna. Kommissionen har i dag denna uppgift för EG:s del. Man är angelägen om att motsvarande övervakning skall ske också i EFTA-länderna. En ordning enligt vilken EFTA-sidan själv skulle sköta detta har diskuterats. Ett gemensamt samordningsorgan skulle sedan utgöra bryggan mellan EG:s och EFTA:s resp. övervakningsordning.

Beträffande beslutsprocessen har en rad olika alternativ diskuterats. Viss tonvikt har legat på kommissionens förslag att EFTA- och EG-sidorna skall ha varsin beslutsstruktur – detta enligt den s.k. tvåpelardoktrinen, som kommissionspresidenten Jacques Delors lanserade redan i sitt januarital och som han sedan har återkommit till. Under den tid ett beslut bereds, i regel ett till två år, förutsätts ett kontinuerligt samråd äga rum mellan EG- och EFTA-sidan, dvs. mellan de två "pelarna" i beslutsprocessen. EFTA-ländernas strävan är att uppnå största möjliga parallellitet i utvecklingen av ett EES med vad som gäller inom EG. Parallelliteten bör då också omfatta EG:s beslutsprocess. Båda sidor är överens om att målet bör vara att parterna i slutändan antar ett gemensamt beslut i samförstånd.

EFTA-sidan har understrukit att ett genuint deltagande i beslutsprocessen, dvs. ett reellt medinflytande, är en avgörande förutsättning för att nå ett politiskt godtagbart avtal, som också fungerar effektivt i rättsligt avseende. Självfallet måste vi få ett inflytande som står i proportion till våra åtaganden på olika områden.

Herr talman! Nu sker på båda sidor en politisk utvärdering av hela detta kartläggningsarbete. EFTA hade för sin del ett informellt ministermöte den 27 oktober för att gå igenom läget. Vi underströk att EFTA står fast vid Oslo-deklarationens mål och åtaganden. Våra gemensamma slutsatser kan sammanfattas i följande punkter:

- Styrgruppens rapport visar att det finns tillräckligt av gemensam syn för att gå vidare med processen. EFTA-ministrarna är fast beslutna att göra detta utan att tappa tempo.
- EFTA/EG:s ministermöte den 19 december bör därför ge en klar politisk signal om att inleda förhandlingar om ett brett upplagt EES-avtal i början av 1990.
- EFTA:s enhetliga uppträdande har främjat våra intressen i diskussionerna med EG. Därför skall EFTA också fortsättningsvis tala med *en* röst och arbeta på basis av samförståndslösningar. Vi var överens om att stärka EFTA som organisation.
- Ett EES-avtal måste bygga på balans mellan skyldigheter och rättigheter samt på principen om likaberättigande.
- I sak skall ett avtal innehålla fullaste möjliga genomförande av den fria rörelsen för varor, tjänster, kapital och personer. Ett utvidgat samarbete inom de s.k. angränsande fälten skall också komma till stånd.
- De två alternativen tullunion eller ett avsevärt förbättrat frihandelsarrang-

emang är kvar på bordet – med möjlighet att också tänka sig en utvecklingsprocess.

- Relevanta delar av EG:s regelverk (det s.k. *acquis communautaire*) skall ingå i avtalet och utgöra den gemensamma rättsliga grundvalen för det framtida EES. Vilka regler som är av relevans skall vi komma fram till gemensamt med EG. Möjlighet till undantag skall finnas. EFTA-sidans mera utförliga regler på vissa områden nämns särskilt i styrgruppens slutsatser. Här avses t.ex. hälsa, miljö och säkerhet.
- Ett reellt medinflytande i en gemensam beslutsprocess är avgörande för att ett avtal skall vara politiskt godtagbart.
- En tvåpelarmodell med gemensamma EES-organ måste ge möjlighet till gemensamma möten mellan EG:s och EFTA:s medlemsstater.
- Slutligen upprepade vi vår tidigare ståndpunkt att den nya integrationsprocessen inte får minska strävandena att nå resultat enligt Luxemburgdeklarationen fram till dess att en ny samarbetsram är klar.

På EFTA-sidan kommer vi att på nytt diskutera läget vid ett ministermöte den 11–12 december. På basis av en rapport från kommissionen skall EG-rådet för sin del utvärdera läget den 27 november. Därefter kommer EG:s toppmöte i Strasbourg den 8–9 december att ta ställning.

Den 19 december äger sedan det gemensamma EFTA/EG-ministermötet rum. På svensk sida verkar vi tillsammans med övriga EFTA-länder för att mål och tidsplan för förhandlingen då fastställs. Vår förhoppning är att förhandlingarna om ett brett integrationsavtal i allt väsentligt skall kunna avslutas före utgången av 1990.

Vid årsskiftet övertar Sverige EFTA-ordförandeskapet. Regeringen kommer naturligtvis att aktivt verka för att förhandlingsarbetet avancerar ordentligt under den svenska ordförandeskapsperioden. Vi har redan nu börjat förbereda vårt EFTA-ordförandeskap.

Samtidigt måste vi på hemmaplan ytterligare intensifiera arbetet med att analysera det regelverk som bör vara gemensamt i ett EES. Arbetsgrupperna för vårt integrationsarbete har nu fått ytterligare uppgifter. I morgon möts hela arbetsgruppsorganisationen för att medlemmarna i alla grupper och referensorgan skall stimuleras till nya krafttag.

Förutsättningarna för ett lyckat förhandlingsskede nästa år kan komma att bestämmas under de närmaste sex höstveckorna. Vi befinner oss med andra ord i ett avgörande skede.

PER GAHRTON (mp):

Herr talman! Det är tacknämligt att det finns någon form av ambition att informera ifrån regeringens sida om detta ödesmättade skeende. Jag undrar dock ibland hur många av de ungdomar som i framtiden skall leva i ett Sverige som präglas av EG, EES, Cassis de Dijon eller *acquis communautaire* som har en riktig chans att få veta vad det handlar om. Därför vill jag ställa några kompletterande frågor.

Jag skall först ta upp *acquis communautaire*. Hur många EG-lagar räknar statsrådet med att den svenska riksdagen under en kort period måste tröska igenom och anta, för att regeringens målsättning skall uppnås? Enligt de

uppgifter jag har fått handlar det om hundratals eller kanske tusentals EGT-lagar som Sverige måste anpassa sig till för att det här skall gå att genomföra så som regeringen har tänkt sig.

Cassis de Dijon lär vara namnet på ett franskt vin. Under den beteckningen döljer sig också en regel som innebär att även om Sverige har tuffare lagar när det gäller miljö och hälsa måste vi tillåta införsel av sådana varor som är tillverkade i andra länder med mycket lägre krav. Innebär ett accepterande av Cassis de Dijon att vi måste ta emot bestrålad mat, som riksdagen nyligen har bestämt sig för att vi inte vill ha i Sverige? Innebär det att vi i framtiden måste ta emot asbestvaror som vi håller på att göra oss av med i Sverige? Innebär det att vi också måste ta emot freontillverkade varor, som naturvårdsverket vill att vi skall sluta använda oss av mycket snabbare än inom EGT?

När det gäller EES är det intressant att få information om den s.k. tvåpe-larmodellen m.m. Kommer grundlagsändringar att behövas? Jag har fått olika besked i den frågan. Häromdagen gavs i DN ett besked om att det behövs. Kommer det att behövas grundlagsändringar för att regeringens modell för en EGT-anpassning skall gå att genomföra?

Slutligen vill jag ta upp ytterligare ett område som statsrådet inte direkt berörde, men som jag tror behandlades på det senaste EFTA-mötet. Det gäller Östeuropa. Det uppgavs i tidningarna att man från EFTA:s sida inte är så intresserad av de trevanden om samarbete som kommer från Polen och Ungern. Är den uppgiften riktig? Har ni en kall attityd till Polen och Ungern? Vill ni hellre samarbeta med EGT än med Östeuropa?

NIC GRÖNVALL (m):

Herr talman! Tack för informationen, fru statsråd.

Regeringen opererar i det här mycket viktiga uppdraget inom ramen för ett befullmäktigande som har lämnats av riksdagen genom det nu så ofta diskuterade och behandlade integrationsbeslutet från utrikesutskottet. Inom ramen för det uppdraget opererar nu regeringen i samråd med riksdagens EFTA-delegation och utrikesnämnden och med allsköns bakgrundsinformation. I detta sammanhang vill jag särskilt uppmärksamma två frågeställningar.

Den ena gäller det som Per Gahrton var inne på, nämligen grundlagsfrågan. Vi vet att den är viktig. Vi vet att den kommer, eller möjligen kommer, att bli av avgörande betydelse för handläggningsformerna i riksdagen. Jag vill därför hemställa om att statsrådet skall säga något om hur riksdagen kommer att bli informerad om de överväganden som regeringen gör i grundlagsfrågan. Det är mycket viktigt att riksdagens partier och ledamöter i mycket god tid kan ta egen ställning i denna fråga. Regeringen måste därför se till att vi får information tidigt, tydligt och grundligt.

Min andra fråga gäller det som i den här diskussionen har kallats för smärtgränsfrågan. I den blivande avtalslösningen förutser man ett krav på balans och på medinflytande och ett krav på att vår självständighet skall observeras och ges en fullvärdig roll. Det är en politisk fråga. Var går gränsen för den fulla balansen? Överskrider vi möjligen den? På vilket sätt avser regeringen att se till att den politiska diskussionen i den frågan kommer i gång i tillräck-

ligt god tid för att partierna här i riksdagen skall få säga sin mening om vad som pågår i den känsliga frågan?

ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag vill fråga statsrådet Anita Gradin vad som händer om ett land inte följer de beslut som har fattats inom EG och EFTA. Vilka former av repressalier kommer det felande landet att utsättas för?

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Många frågor hopar sig efter det att de förberedande samtalen har avslutats. De ger oss en fingervisning om att vi har möjlighet att leva upp till riksdagens mandat till regeringen om att regeringen skall förhandla på alla områden, utom när det gäller utrikes- och säkerhetspolitik. I övrigt skulle inga andra områden vara uteslutna.

Per Gahrton frågade hur många EG-lagar som riksdagen måste anta. I dag finns det inget exakt svar på den frågan. Vi har försökt att undersöka detta. Det kan dock röra sig om tusentals förordningar, bestämmelser och paragrafer.

Vad innebär Cassis de Dijon-principen? frågar Per Gahrton vidare. Det redogjorde jag för i min information. Om en vara är godkänd i ett land skall den nämligen fritt kunna passera till ett annat land, förutsatt att den inte kan diskuteras utifrån hälso- och säkerhetssynpunkt. I de fördiskussioner som Sverige har haft med EFTA och EG har vi redogjort för att vi inte ger avkall på de beslut som vi redan har fattat om asbest o.d.

Både Per Gahrton och Nic Grönvall är inne på frågan om huruvida det behövs grundlagsändringar för att vi skall kunna få ett legalt system som går att foga samman med ett eventuellt EES-avtal. Den information som tjänstemän och experter i dag redovisar för oss innebär att det troligen inte kommer att behövas någon grundlagsändring. Vi har dock sagt att det är viktigt att grundlagsexperter är knutna till de personer som arbetar med de legala frågorna från svensk sida. Det finns det också. Vi skall därför ha en beredskap för att diskutera grundlagsfrågor. Om det blir aktuellt skall, som vi alla vet, ett sådant förslag läggas fram för riksdagen i god tid. Dessutom skall beslutet fattas av två riksdagar med mellanliggande val. Därför är det bra att vi kan diskutera den frågan och veta var vi hamnar. Jag tror dock att det kommer att klarna när vi kommer i gång med de reella förhandlingarna. Självfallet är det också viktigt att vi då ser på hur vi skall bedriva arbetet.

På samma sätt är det med frågan om det finns en smärtgräns, där man säger: Hit, men inte längre, kan Sverige gå för att man skall komma fram till ett avtal mellan EFTA och EG. Det är naturligtvis en politisk fråga, som vi gemensamt behöver diskutera om det läget skulle uppstå. Vi vet ju att riksdagens uttalande innebär att vi skall göra en avvägning mellan det inflytande vi kan få i relation till våra åtaganden.

Jag har hela tiden informerat utrikesnämnden. Jag kommer hit och ger informationer om viktiga händelser. Jag försöker också hålla nära kontakt med EFTA-delegationen. Jag tror alltså att vi i tid kan ta itu med frågan om det som Nic Grönvall kallar smärtgräns. Här är det viktigt att vi har en politisk diskussion.

Per Gahrton frågade också hur EFTA – jag fattade det som att det var EFTA – ser på Östeuropa. Vi vet att framför allt Polen och Ungern har vänt sig till det nuvarande ordförandelandet Island för en diskussion om på vilket sätt man skulle kunna få ett samarbete, kontakter mellan Polen resp. Ungern och EFTA. Någon reell diskussion har inte skett ännu i Ministerrådet. Frågan kommer dock upp på dagordningen på det ministermöte som skall hållas den 11 och 12 december. Jag skulle föreställa mig att vi alla kommer att anse att det är viktigt att vi har kontakter med östländerna, även om vi vet att det just nu är viktigt att prioritera förhandlingsarbetet mellan EFTA och EG. Dessutom deltar EFTA-länderna, tillsammans med EG-länderna, i det som vi i dagligt tal kallar 24-gruppen, som försöker göra insatser just för Polen och Ungern. Det gäller insatser av ekonomisk art men också andra samarbetsformer för att visa vårt ansvar för den demokratiseringsprocess som nu har startat i framför allt dessa två länder.

ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Jag fick inget svar på min fråga. Jag kan ställa den en gång till. Om ett land inte följer vad som har beslutats inom EG/EFTA, vilken form av repressalier kommer då det felande landet att utsättas för?

Statsrådet ANITA GRADIN:

Herr talman! Förlåt att jag glömde den frågan. Mitt svar är att det beror på vilket sätt landet har felat på. Låt oss säga att vi har kommit överens om att statliga subventioner i vissa fall inte är tillåtna för viss verksamhet. Vi har ju sett att vissa EG-länder har förbrutit sig, trots att man har träffat överenskommelser i Bryssel. Man får då naturligtvis se till att ändra förhållandena. Det beror helt och hållet på vilket område det handlar om och om det över huvud taget finns någon sanktion i sammanhanget.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1989/90:30 samt frågorna 1989/90:112, 115 och 121 om barnomsorgen (forts.)

Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Den debatt vi nu för om barnomsorgen är både intressant och viktig. Den kommer vid ett tillfälle när vi måste bestämma oss för vilka åtgärder vi skall vidta för att nå målet full behovstäckning 1991. Det är viktigt att nu inventera olika möjligheter. Vi är inne i slutspurten. Huvudfrågan är faktiskt inte vilka alternativ som finns utan hur vi skall få fram de resurser som behövs för att nå målet 1991.

Vad gör då de borgerliga? Jo, de talar allt intensivare om alternativen, som om dessa var lösningen, som om de skulle trolla fram de resurser vi behöver och leda oss fram till full behovstäckning. Det är naturligtvis inte riktigt.

Man kan också fråga sig varför de borgerliga gör detta. Det finns en mycket enkel förklaring till det, herr talman. De gör det för att dölja den egna politiken i dess helhet på detta område. Vad innebär då den?

I våras ville regeringen höja statsbidraget kraftigt, till stöd för utbyggnaden av barnomsorgen. 900 miljoner lades till de ca 10 miljarder som fanns. Alla de borgerliga partierna röstade nej till denna oerhört angelägna resursförstärkning. Nu kommer den ändå till stånd tack vare en majoritet bestående av socialdemokraterna och vpk.

De borgerliga har sagt nej till utbyggnaden av föräldraförsäkringen. Det är delvis en annan fråga, som handlar om att ge föräldrarna möjlighet att vara hemma med sina små barn. Men den är också en viktig faktor när det gäller möjligheterna att klara utbyggnads målet full behovstäckning 1991. En utbyggnad av föräldraförsäkringen skulle givetvis minska trycket på barnomsorg för de små barnen.

De borgerliga föreslår en oerhörd nedskärning av statsbidraget till barnomsorgen för att finansiera sitt vårdnadsbidrag. Undra på att de borgerliga partierna vill försöka komma ifrån den diskussionen och maskera den brist på resurser som den borgerliga politiken leder till! Om man lägger samman dessa delar blir det självklart att en borgerlig politik aldrig skulle kunna leda till att vi nådde målet full behovstäckning 1991, med sådana enorma nedskärningar och försämringar som direkt påverkar resurserna för utbyggnaden.

Herr talman! Varför är vi socialdemokrater emot kommersiellt motiverad och bedriven barnomsorg? Det finns egentligen många svar på den viktiga frågan. Den främsta anledningen är naturligtvis att vi månar om barnen. Barnen är en viktig resurs. Vad som händer med barnen, hur de har det är oerhört viktigt. Det tror jag i och för sig att det är för oss allihop. Men det är effekten på barnens uppväxtvillkor som är det allra viktigaste motivet för oss att säga nej. Deras behov bör vara en gemensam angelägenhet för oss alla, som vi klarar av inom ramen för de gemensamma åtaganden vi gör inom den offentliga sektorn. Vi vet i dag att affärsdriven barnomsorg skulle segregera, skicka barnen socialt och ekonomiskt. Vi har övertygande bevis på detta från erfarenheterna utomlands. Det behöver vi inte själva experimentera med.

Affärsintressena plockar russinen ur kakan, och det skulle vara mycket svårt att med olika regler försöka hindra detta från att ske. Det leder ofrånkomligen till en sådan segregation som vi har varnat för.

Dessutom vill jag säga att spåren förskräcker. Vad gör de borgerliga när de har makten, i varje fall i vissa, betydande kommuner? Jo, de stryper utbyggnaden av den form av barnomsorg som föräldrarna egentligen vill ta, nämligen daghemsplatser, och tvingar dem att acceptera andra alternativ. Så har skett i Malmö under den period då borgarna hade makten. Det skedde även med olika medel i Uppsala, Linköping och Lund. Och det är klart att det inte ökar vårt förtroende när det gäller att införa ytterligare alternativ i barnomsorgen. Dessutom finns det inte, herr talman, enligt min uppfattning någon stark föräldraopinion för kommersiell barnomsorg, och det finns inte heller någon stark opinion bland personalen inom svensk förskola för att starta eget. Det är klart att det finns enskilda förskollärare som skulle vilja göra det, men någon större och bredare opinion har jag inte märkt i detta avseende.

För att nå målet om full behovstäckning 1991 handlar det om resurser. Om

vi bara får fram resurserna kan kommunerna säkert från sina utgångspunkter förverkliga detta mål inom de ramar som vi nu har satt upp och som innebär att man värnar barnens sociala ställning. Regeringen har utökat statsbidragen med ytterligare 900 milj. kr., möjligen måste ytterligare insatser tillföras från statens sida under slutresans gång. Men nu är det kommunerna som i första hand har ansvaret för att prioritera så att målet om full behovstäckning 1991 nås.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! Jag vill först konstatera att Berith Eriksson i vpk inte har nåtts av vare sig glasnost eller perestrojka. Enligt vpk skall det inte finnas någon valfrihet när det gäller barnomsorgen. Dessutom sade Berith Eriksson att vi i centern anser att den bästa vägen är att privatisera. Det har vi inté sagt. Vi i centern ser ingen motsättning mellan kommunala och privata alternativ. Men det blir en dålig barnomsorg om man förbjuder alternativ. Helheten vinner på om man låter många blommor blomma.

Den historieskrivning som Jan Andersson gjorde var inte riktig. Det dröjde ända till mitten av 80-talet, innan socialdemokraterna sade ja till föräldrakooperativ. Dessförinnan var socialdemokraterna hårdnackade motståndare till varje alternativ. Socialdemokraterna motsatte sig föräldrakooperativ med samma frenesi som de nu motsätter sig vårdnadsbidrag, Uppsalamodellen och privata alternativ över huvud taget.

Framför allt Bengt Lindqvist säger att de borgerliga stryper barnomsorgen, att det inte finns någon opinion för alternativ och att alla vill ha kommunal barnomsorg. Men man vet ju inte hur många som skulle välja det ena eller det andra, eftersom människor inte känner till möjligheten att välja alternativ. Ett sådant påstående som Bengt Lindqvist här gör sig skyldig till är nästan i samma klass som när man tidigare i kommunistländerna, vilket knappast sker längre, försvarade det faktum att det fanns bara ett parti genom att peka på att 99,99 % valde det alternativet. Det som sker i Östeuropa i dag visar att sådana förmyndarresonemang genomskådas.

Vi har helt nyligen påmint om att det i dag i Sverige på många områden sker en anpassning till Europaförhållanden. Ökade alternativ i barnomsorgen, där föräldrarnas rätt att välja former för barnomsorg beaktas, skulle också innebära en viktig anpassning till Europaförhållandena.

Beträffande Uppsalamodellen, som Maj-Inger Klingvall ägnade så lång tid åt att gå emot, vill jag säga följande. Om man följer den linje som socialdemokraterna förespråkar kan följande märkliga situation inträffa. Om två dagbarnvårdare som är grannar och har egna små barn byter barn på dagarna är barnen statsbidragsberättigade, men de är det inte om de ingår i den egna förälderns barngrupp. Detta är ingenting annat än en förmyndarmentalitet som måste bekämpas. Det är många även inom socialdemokratiens egna led som är kritiska mot detta. T.ex. ute i kommunerna och i den socialdemokratiska pressen fördöms de socialdemokratiska fördomarna i detta avseende på barnomsorgsområdet.

Om jag får tillfälle återkommer jag till det som Bengt Lindqvist sade om skiktning av barnen.

BIRGIT FRIGGEBO (fp):

Herr talman! Jag tycker att Bengt Lindqvist försöker fly bort från dagens verklighet. 1991 är nästa år, och det är fråga om hur det mål som riksdagen har beslutat om, att alla barn skall ha rätt till en omsorgsplats, skall kunna uppnås. Han säger att de borgerliga partierna nu försöker fly från det hela genom att tala om alternativ när det i själva verket handlar om resurser. Det förvånar mig att Bengt Lindqvist inte förstår att dessa två saker hänger samman.

Jag redovisade i mitt tidigare anförande ett alternativ inom den offentliga sektorn som är helt finansierat inom den offentliga sektorn, som drivs av Lunds kommun och som i mycket hög grad handlar om resurser. Föräldrarna betalar en lägre avgift, men trots detta är detta alternativ billigare för kommunen. En mindre personal är anställd. Och personalen är bättre utbildad än personalen i vanlig barnomsorg. Detta alternativ ger alltså positiva effekter på alla håll. Det är i detta sammanhang fråga om huruvida alternativen kommer in, oavsett om de är helkommunala eller om de drivs i enskild eller privat regi. Man måste låta tusen blommor blomma, ha olika försöksverksamheter, vilket också påverkar resursanvändningen. Personalen är en trång sektor, och det talas mycket om att mer personal skall utbildas. Men hur vore det om man försökte använda den personal som redan är utbildad och att låta dessa människor få utveckla sina arbeten? Då kanske de som har flytt från barnomsorgen kommer tillbaka.

När förskolan Arken i Lund skulle rekrytera förskollärare sökte människor från Stockholm och från Kalmar för att komma just till denna försöksverksamhet. Dessa människor gjorde alltså stora privata uppoffringar i sitt boende för att få utveckla och använda den utbildning som de hade fått som förskollärare.

Det sägs att någon kommersiellt motiverad verksamhet inte får förekomma. Sanningen i Sverige är ju den att nästan all verksamhet är kommersiellt motiverad i den meningen att man skall leva på den, att man skall kunna ta ut lön ur den och att de flesta verksamheter går med vinst. Det brukar vara en bra mätare på att verksamheten drivs bra. Men vi skall naturligtvis ha ett gemensamt ansvar för barnomsorgen genom en gemensam finansiering. Och det är ju i detta sammanhang som socialdemokraterna sätter stopp. De säger att viss barnomsorg inte skall finansieras gemensamt utan att den skall vara helprivat. Jag vill att Bengt Lindqvist kommenterar följande: gemensam finansiering, gemensamt ansvar och att låta tusen blommor blomma inkl. Arken i Lund.

KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Alternativen ger inte resurser, säger statsrådet när det gäller barnomsorgen. Det är möjligt att så är fallet. Men vad han inte talar om är att alternativen kanske ger en rättvisare fördelning av nuvarande resurser. Man kan nämligen inte med fog påstå att det i dag är de som bäst behöver resurserna som får ta del av dem. När det gäller föräldraförsäkringen är det de som har höga inkomster som får ut mest av den. Beträffande barnomsorgen är det de heltidsarbetande som får mest. Och de som bor i en kommun med bra barnomsorg har en vinstlott i sin hand. Den familj som inte har det

alternativ till barnomsorg som vi från oppositionens sida anser skall finnas får inget ekonomiskt stöd för att vårda sina barn. Vi tror och vet att både barn och föräldrar som vill välja andra alternativ skulle må betydligt bättre. I dag står de ofta helt utanför och har inte alls samma möjlighet som de som så att säga finns med i systemet. Det är en orättvis fördelning av resurserna, något som vi inte ställer upp på.

Socialdemokraterna påstår att de har varit med på de alternativ som i dag finns. Man behöver bara gå tillbaka till riksdagsprotokollen för att se det hårdnackade motstånd som vi haft under tidigare år när vi har fört fram dessa alternativ. Det är i dag, när man inser att man inte klarar av barnomsorgsutbyggnaden, som man har öppnat möjligheter för alternativ. Jag tror i och för sig inte att socialdemokraterna i själ och hjärta ser positivt på dessa alternativ utan har blivit tvingade till det i dag.

Med vår politik skulle man ha kunnat lösa barnomsorgsproblemen på ett betydligt smidigare och för föräldrar och barn bättre sätt, men socialdemokraterna vågar inte ge dem chansen. Det är samhället som vet bäst och skall styra föräldrarnas val. Det säger vi nej till.

INGRID HEMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag tycker inte att statsrådet Lindqvist verkar så intresserad av att besvara våra frågor. Jag fick inte ut så mycket av svaren, men mer kanske kommer senare. Bengt Lindqvist ägnade sig mest åt att kritisera de borgerliga för att de inte tycker som socialdemokraterna. Det är inte precis någonting nytt. När det gäller vårdnadsbidraget behöver vi verkligen inte kamouflera, utan vi kommer att driva frågan vidare, därför att vårdnadsbidraget ökar valmöjligheterna. Men Bengt Lindqvist vill, med motivet att det endast är politiker som skall bestämma över statens stöd, åderlåta kommunen på pengar. Vi har en annan inställning och vi vill ge en del av pengarna direkt till föräldrarna så att föräldrarna med pengarna i sin hand kan gå till ett kommunalt daghem eller välja andra alternativ. Har man en sådan åsikt kommer vi till en annan ställning i den här diskussionen.

Sedan till detta med vinstsyfte. Inte tycker jag att jag fick något särskilt bra svar, varken från Bengt Lindqvist eller från andra socialdemokratiska talare i debatten. När de försökte förklara vinstsyftet började de tala om kommersiella krafter och nämnde för säkerhets skull Electrolux, därför att det blev litet laddat på det sättet. Men någon riktig förklaring fick jag i alla fall inte.

Bengt Lindqvist säger att det viktigaste är att man månar om barnen. Det kan tydligen bara kommunen, det allmänna, göra. I mitt första anförande betonade jag att det skall finnas många alternativ, och vi ställer vissa kvalitetskrav på dessa alternativ. Det är inte bara de kommunala alternativen, utan även andra, som kan ge god kvalitet. Det visar på en misstro mot människor när man säger att man inte vill ha privata initiativ. Man misstror människors engagemang, intresse och kunskaper. Det säger mycket om den socialdemokratiska politiken, för detta kommer ofta fram.

Kjell-Olof Feldt sade att det behövs krafttag för att komma till rätta med problemen inom barnomsorgen. Han sade att privata daghem måste bli ett

alternativ. Har han fel? Regeringen kan väl inte gå ut med dubbla budskap och tro att den blir trovärdig.

Det sägs att personaldrivna daghem befinner sig i gränslandet. Det är dags nu att rätta till saken och ställa dem på den rätta sidan av gränsen. Bengt Lindqvist sade att det inte finns någon bred opinion för personaldrivna daghem. Men har Bengt Lindqvist frågat? Jag har träffat många förskollärare som vill utveckla sina idéer. Det är inte meningen att de skall överta den kommunala verksamheten, utan det skall vara ett komplement.

BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! Förutom att privata alternativ medverkar till en segregering av barnen vill jag ta fram någonting annat. För några år sedan utnämnde Metalls ordförande Leif Blomberg den offentliga sektorn till en gökunge, som trängde andra ur boet och hotade att äta upp morsan. Men den verkliga gökungen är faktiskt den privata tjänstesektorn. Under 80-talet har de offentliga tjänsternas andel av BNP minskat från 25 till 22,5 %, vilket motsvarar lönekostnader för 150 000 offentligt anställda, eller 25 miljarder. Samtidigt har den privata tjänstesektorn ökat. Dess andel av BNP har under 80-talet ökat från 37 till 40 %, vilket motsvarar 30 miljarder kronor. Den privata gökungen är dessutom väldigt dyr. Som skattebetalare fick vi 1987 betala 200 miljarder för de offentliga tjänsterna. Som konsument av den privata tjänsteproduktionen fick vi betala 350 miljarder. Ändå är antalet anställda inom privat och inom offentlig verksamhet ungefär lika stort.

Den viktigaste orsaken till skillnaden är vinstintresset på den privata sidan. En del vill på fullt allvar hävda att 1,5 miljoner privatanställda är så mycket mer effektiva än 1,4 miljoner offentligt anställda, att värdet på den privata sidan verkligen är nästan dubbelt så stort. Det är mot denna bakgrund som jag inte vill ha privat barnomsorg. Jag tror att man får mer bra barnomsorg om man slipper vinstdelen.

Till Ulla Tillander vill jag till sist säga att vi säger ja till föräldrakooperativ som föräldrarna vill ha, men vi säger nej till föräldrakooperativ som föräldrarna har blivit tvingade in i. Vi säger också ja till Waldorf- och Montessorialternativ och andra pedagogiska försök inom barnomsorgen. Jag har själv lett ett försöksprojekt inom barnomsorgen.

BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Bengt Lindqvist har jag uppskattat mycket i andra sammanhang, men nu är han tydligen totalt död för verkligheten och beskyller oss på den borgerliga sidan för att vilja dölja vår egen politik. Gjorde vi det skulle vi inte stå här. Vi anser att med vår politik, med vårdnadsbidrag, får vi både stimulans och valfrihet. Vi lyssnar på människorna ute i samhället. Vi kommer med konkreta förslag. Vi envisas här med att presentera dem, därför att historien har visat att socialdemokraterna så småningom ger vika och anammar våra förslag. Skyffla inte över ansvaret till kommunerna. De bakbinds av de bestämmelser om statsbidrag som finns.

Nu min fråga: Vilka resurser är det Bengt Lindqvist talar om, och vilka konkreta lösningar har Bengt Lindqvist för att tillgodose behoven till 1991? De svenska barnfamiljerna vill ha ett tydligt svar på den frågan. Tack!

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! Jag är varken pedagog eller lärare, men jag måste ändå inleda med att något kommentera ett inlägg i den här debatten för en stund sedan. Sverige är faktiskt mer än Stockholm och dess kranskommuner. Jag vill t.o.m. betona att en majoritet av svenska folket bor utanför Stockholm och dess kranskommuner – därmed torde Sveriges atlas i detta avseende vara korrigerad.

Det finns i dag inom barnomsorgen en mycket stor brist. Man talar om en rågång mot kommersialismen.

Herr talman! Vid en titt på mitt pass och mitt personbevis kan jag bara konstatera att jag inte längre är i fertil ålder. Jag kan alltså inte få några barn. Däremot kanske min dotter kan få barn. Jag tror inte att hon för ett ögonblick skulle bry sig om *vem* som äger ett visst daghem, utan det hon skulle bry sig om är *hur* detta daghem sköts. Det måste vara det viktiga för henne. Om hon fick välja mellan ett kommunalt och ett privat alternativ och det privata alternativet skulle visa sig vara dåligt, borde hon ha rätt att välja någonting annat. Men det är inte vi politiker här i riksdagen som skall säga: Detta får du inte lov att välja.

I dag har vi inte pratat *om* barnen, utan vi har pratat *förbi* barnen. Vi har i dag kunnat höra en lovsång från riksdagens talarstol om hur bra barnomsorgen är runt om i Sverige. Men jag vill påstå att det inte är korrekt.

Jag sade tidigare att vi nere i Malmö under den tid som gått sedan statistik i detta sammanhang började föras aldrig har haft så långa köer som vi har i dag. Att mot den bakgrunden ha mage att stå i riksdagens talarstol och säga att barnomsorgen fungerar i Sverige uppfattar jag som en argumentationsteknik som åtminstone jag inte vill acceptera.

Jag skulle vilja fråga statsrådet Lindqvist: Vilket svar ger statsrådet till de föräldrar nere i Malmö – säkert gäller det också föräldrar i en hel del andra kommuner i Sverige – som ringer till socialförvaltningen och får beskedet att det inte finns någon plats inom barnomsorgen? Tjänstemannen i fråga säger indirekt: Du får anlita en dagmamma som arbetar svart. Skulle statsrådet Lindqvist då svara att vi kommer att ha en fullt utbyggd barnomsorg 1995? Men då går ju barnen i skola och behöver alltså inte längre någon plats inom barnomsorgen. Ett konkret svar från statsrådet skulle faktiskt vara klargörande.

JAN ANDERSSON (s):

Herr talman! Ulla Tillander har fel när hon säger att vi socialdemokrater före 1985 skulle ha varit motståndare till föräldrakooperativ. Fanns det inga socialdemokrater i Göteborgs kommun eller andra kommuner under den tid då föräldrakooperativen byggdes upp? Vad jag sade var att Göteborg åtminstone vid det tillfället hade minst 20 föräldrakooperativ. Göteborg var den kommun som hade största tätheten när det gäller sådana. Det var socialdemokraterna som styrde Göteborg, och så var det också i många andra kommuner som hade föräldrakooperativ.

Det är naturligtvis svårt att besvara frågor som gäller enskilda fall. Ni i folkpartiet gör som vanligt – dvs. ni tar fram enskilda fall. Jag svarade så att säga med samma mynt. Men jag förstår att Birgit Friggebo inte kan svara

för hur det förhåller sig med folkpartisterna i Helsingborg. Jag tycker alltså egentligen inte om den debatteknik som Birgit Friggebo, och ibland även folkpartiledaren, använder sig av. Er debatteknik gör det omöjligt att föra en debatt.

Om jag inte missminner mig – jag har inte tillräckligt god kännedom om det enskilda fallet – har man inom borgerligheten i Lund haft idéer om att föreslå att barnomsorg dagtid skulle kosta mindre – det skulle vara någon form av "happy hours". Föräldrar som har behov av att nyttja barnomsorgen under en längre tid på dagen skulle alltså få betala mera – dessa föräldrar skulle vara hänvisade till en annan typ av barnomsorg. Vem missgynnas av ett sådant system? Jo, främst de som har de allra lägsta inkomsterna – t.ex. LO-familjerna. En sådan barnomsorg säger vi nej till. Dessutom är en sådan barnomsorg direkt dålig för barnen. Först skall man under morgontimmarna vara hänvisad till en barnomsorgsform och sedan skall man behöva gå till en annan. På eftermiddagen måste man välja ytterligare en annan barnomsorgsform. Den typen av barnomsorg – vilken har diskuterats i Lund – säger vi naturligtvis nej till. Vi gör det för barnens skull.

När det gäller föräldraförsäkringen och vårdnadsbidraget var det rätt uppenbart i va.rörelsen vad vårdnadsbidraget och det borgerliga förslaget stod för. Möjligheten att vara hemma för 41 kr. om dagen skulle inte bli en realitet för särskilt många.

Det här förslaget innebar samtidigt en halvering av statsbidragen till barnomsorgen. Men då skulle situationen bli helt omöjlig. Man skulle inte kunna vara hemma, för man var ju ändå beroende av barnomsorg. Vidare skulle kommunerna omöjligen klara en utbyggnad av barnomsorgen. Det var således ett omöjligt förslag, och det insåg de flesta väljarna.

Sedan vill jag säga några ord om förhållandena i Malmö, som Sten Andersson i Malmö berörde. Eftersom jag själv inte är från Malmö är det litet svårt för mig att säga något om den saken. Socialdemokraterna har styrt i Malmö sedan den 1 januari i år. Att det finns en stor brist inom barnomsorgen där beror på att all planering för ny barnomsorg upphörde under den tidigare majoriteten, som alltså hade att avgå till den 1 januari i år. Alla som har sysslat med kommunalpolitik vet att det tar betydligt längre tid än tre kvarts år att bygga ut barnomsorgen med nya platser. Men den stora skuldbördan får de bära som inte har planerat barnomsorgen – den barnomsorg som malmöborna i dag så väl skulle ha behövt.

Så till detta med vinstintresset. Tror någon på allvar att man på t.ex. Electrolux är intresserad av att arbeta med barnomsorg för barnens skull? Det tror i varje fall inte jag. I stället tror jag att man betraktar barnomsorgen som en marknad bland alla andra. Vi har, som Bengt Lindqvist sade, många exempel från utlandet. Vi behöver inte experimentera. Framför allt för barnens skull skall vi låta bli att göra det – i synnerhet som det, som sagt, finns gott om erfarenheter av experiment gjorda utomlands.

ANITA STENBERG (mp):

Herr talman! Statsrådet Bengt Lindqvist kommenterade över huvud taget inte mitt inlägg. Jag frågar därför ännu en gång: Är det rimligt att inom konferensbranschen utbilda vuxenvärlden till den kostnad som gäller i dagens

läge? När man jämför med barnomsorgens kostnader vad gäller löner, byggnader, byggnadernas kondition – mögel, damm etc. – och lekplatser är vi då inte snåla mot barnen i förhållande till de vuxna? Jag tycker att vi måste ha en barnomsorg där barnen inte blir allergiska. Det måste finnas många varianter. Men naturligtvis måste dessa vara godtagbara.

BARBRO WESTERHOLM (fp):

Herr talman! Jan Andersson får det att låta som om det var vårdnadsbidragsfrågan som var avgörande för valutgången i senaste valet och att valutgången skulle ses som ett stöd till dem som var mot vårdnadsbidrag. Men så kan man inte tolka en valutgång. Den beror på många samverkande faktorer. Vad som kan uppfattas som riktigt och lämpligt i ett skede kan människor uppfatta på ett helt annat sätt när de har större kunskaper och erfarenhet. Jag ställer mig alltså inte bakom Jan Anderssons tolkning. Tvärtom tror jag på den lösning som vi har förespråkat.

Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! All den argumentation som de tre borgerliga partiernas företrädare här framför faller platt till marken i förhållande till målet att bygga ut barnomsorgen till full behovstäckning. Man vill ju inte vara med och skapa de resurser som behövs. Vad det är fråga om är alltså följande. Nej till 900 milj. kr. i ytterligare statsbidrag. Nej till en utbyggnad av föräldraförsäkringen – som säkert, med full effekt, skulle frigöra 20 000, 30 000 eller 35 000 platser. Sedan har vi också det som är så katastrofalt, nämligen nedskärningen av statsbidraget till barnomsorgen med 4 miljarder. Statsbidraget skall alltså minskas med 5 miljarder. Att då tro att man kan klara målet 1991 är ganska fantastiskt, som jag ser det.

Jag skall i detta inlägg kommentera en del av de frågor som jag har fått, och jag vill börja med dagbarnvårdarna och den s.k. Uppsalamodellen. Diskussionen om dagbarnvårdarna och deras situation är mycket viktig, därför att familjedaghemmen behövs i framtiden. Det är då också viktigt att ta reda på vilka problemen är. De två frågor som i dag sysselsätter politikerna ute i kommunerna när det gäller dagbarnvårdarna är för det första vad man skall göra för att stoppa flykten av dagbarnvårdare från familjedaghemmen och för det andra om man kan använda dagbarnvårdarna ytterligare för att förkorta köerna.

Jag vill hävda – samtidigt som jag påminner om att kommunerna har full frihet, vad staten anbelangar, att införa vilken modell de vill – att det bästa sättet att lösa båda dessa problem är att satsa på generella förbättringar av löner och anställningsvillkor för dagbarnvårdarna. Då underlättas både rekryteringen och möjligheterna att behålla dagbarnvårdarna.

Vi skall komma ihåg att flykten från familjedaghemmen oftast har att göra med två saker, nämligen dels att de egna barnen nu är stora, dels att arbetsmarknaden gör det möjligt för dagmammorna att söka andra arbetsuppgifter. För den kategorin är Uppsalamodellen inte alls aktuell.

Vi har dessutom av Berith Eriksson fått en helt förödande information om effekterna av Uppsalamodellen i Uppsala kommun. Den informationen be-

kräftar det mesta som jag vill säga, nämligen att det är en ineffektiv och dålig lösning när det gäller att klara uppgifterna inom familjedaghemsområdet.

När det gäller Arken i Lund skildrade Birgit Friggebo landet Idyllien. Jag kan inte gå in på detaljer, men det lät mycket bra – utom på en punkt, där jag har fått reda på hur det faktiskt förhåller sig. Arken har öppet från kl. 7 till 17.30, och de som utnyttjar den långa tiden får betala normala avgifter. Man har också, som Jan Andersson alldeles riktigt säger, ett slags "happy hour"-system. De som inte behöver ha sina barn där längre tid än mellan kl. 8 och 15 får kraftigt reducerade avgifter. De som har möjlighet och råd att ha barnen där under kort tid premieras alltså. Här finns den springande punkten i den socialdemokratiska kritiken av systemet i Lund, men jag reserverar mig för att det därutöver kan finnas andra invändningar mot den verksamhet som har beskrivits.

Herr talman! Köerna i Malmö har aldrig varit längre, säger Sten Andersson i Malmö. Jan Andersson från Helsingborg svarade på ett mycket bra sätt på detta. Effekterna av att man låter bli att sätta i gång utbyggnad av vad slag det vara må kommer först efteråt, och det är just effekten av utebliven satsning som socialdemokraterna i Malmö nu får skörda frukterna av sedan de har tagit över efter de borgerliga.

Ingrid Hemmingsson frågar om kvaliteten, och jag vill gärna hålla med om att det självfallet går att ställa upp regler och normer för mätbara kvaliteter avseende lokaler, utrustning, personaltätthet o.d. Men hur bär vi oss åt för att undvika den sociala segregation och sortering som jag är så rädd för? Hur ställer man krav på det? Hur hindrar man affärsintressen från att starta daghem i områden där det lönar sig bäst och från att undvika utbyggnad i områden där det är tyngst? Det är frågor av den typen som är utomordentligt svåra att besvara, och det är det som gör att jag vill beskriva det som ett socialt experiment med barnen att bedriva barnomsorg i vinstsyfte.

Herr talman! Ingrid Hemmingsson ställde också frågan om jag verkligen har talat med personalen om alternativet. Föräldraopinionen mäts varje år i den stora SCB-undersökningen, och där har man möjlighet att ange om man är intresserad av alternativ barnomsorg. Det är en mycket liten procent som är det, som vi alla vet.

När det gäller personalen har jag inte under de fyra år som jag har varit familjeminister i något sammanhang uppvakts av en grupp personal som vill starta eget. Jag har också under de här åren haft åtskilliga kontakter med de olika fackliga föreningarna, och de har inte heller fört detta på tal. Jag vet att det finns enskilda förskollärare som vill starta eget, men vad jag sade var att det inte finns någon stark vare sig föräldraopinion eller personalopinion som vill starta alternativ barnomsorg som bedrivs i uppenbart vinstsyfte.

Tredje vice talmannen anmälde att Barbro Westerholm, Jan Andersson och Anita Stenberg anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

BIRGIT FRIGGEBE (fp):

Herr talman! Först vill jag korrigera Bengt Lindqvist. Vi har inte velat dra ner på pengarna till barnomsorgen, utan vi vill skicka dem till föräldrarna så

att de själva skall kunna använda dem till barnomsorg i stället för att kommunerna tar hand om dem.

Det är rätt intressant att höra på Jan Andersson, riksdagsman från Helsingborg och fyrstadsregionen, dit Lund hör. Jag har ganska utförligt beskrivit ett projekt som finns i verkligheten – det är inga planer eller diskussioner. Det är en förskola som är i drift, där man kan tala med personalen och med föräldrarna och se hur barnen mår. Jan Andersson är rädd för verkligheten, när han säger att folkpartiet alltid pekar ut saker och ting som finns och när han tycker att det är bättre att diskutera principer. Jag tycker att Jan Andersson, som bor i valkretsen, skall åka till Arken innan man har hunnit lägga ner verksamheten.

Bengt Lindqvist borde också informera sig. Jag är förvånad över att han inte känner till denna verksamhet, som det har varit så oerhört mycket diskussioner om.

Avgiften är lägre, därför att kostnaderna är lägre. Det innebär att just lågavlönade kan lämna sina barn i denna verksamhet och att de som vill kan minska sin arbetstid. Då sägs det att det sker en övervältring av kostnader på kommunen, så att de som har barn i andra dagis får betala detta. Det är inte sant. Trots att avgiften är lägre i Arken är det också billigare för kommunen. Det betyder att de som har barn i sådana här förskolor är med om att betala andras barnomsorg.

Detta beror bl.a. på att man har en väl utarbetad pedagogik. Man använder bara förskollärare som är utbildade, och de får använda sin utbildning. Gå ut på andra barnstugor och fråga vad personalen säger! De svarar att de inte får använda sin utbildning. Här får man göra det, till nytta för barnen.

Det talas här om "happy hour" – som en jämförelse med krogar som serverar billig sprit före kl. 5. Jag skäms nästan för att delta i en sådan debatt med begåvat folk.

Detta visar dessutom föraktet för människors valfrihet. De här föräldrarna har ju valt denna omsorg, och personalen har flyttat från Stockholm och Kalmar för att söka sig till verksamheten. Ni säger att ni inte bryr er om deras valfrihet – "de tycker fel". Det är oförsäamt! Varför står ni här i talarstolen och talar om valfrihet gång på gång? När valfriheten verkligen finns ställer ni aldrig upp.

Ni har misslyckats med att socialisera företagen – den tanken fick ni ge upp. Vi vet hur det ser ut i Sovjetunionen. Sanningen är att det här är den sista socialistiska utposten: Allt skall vara likriktat och finnas inom offentlig sektor.

ULLA TILLANDER (c):

Herr talman! När det gäller Arken i Lund vill jag hålla med Birgit Friggebo om att det är typiskt för socialdemokraterna att uttrycka sig så som Jan Andersson gör. Han sade att det inte är en bra modell i Lund, och då tillåter inte vi det. Och "vi" är Partiet med stort P. Men tänk om de verkliga experterna på barnomsorg, föräldrarna, tycker att den modellen är bra – skall man inte då tillåta den?

I fråga om detta med föräldrakooperativ sade Jan Andersson att visst var socialdemokraterna med på det. Ja, i vissa kommuner, t.ex. Göteborg. Upp-

salamodellen säger socialdemokraterna nu också ja till ute i kommunerna. Men här säger man med sin vanliga förmyndarmentalitet nej. Det sade man också så sent som i mitten av 80-talet till föräldrakooperativ.

Bengt Lindqvist talar om att det egentligen skulle bli Idyllien med socialdemokratiska förslag. Som argument mot alternativ anför Bengt Lindqvist risken för ett skevt urval, för segregering, för en skiktning. Men ser man till verkligheten, så finner man att i städer som Malmö, Göteborg och Stockholm är stora områden nästan knivskarpt segregerade. Det slår igenom i barnomsorg och också i skolorna, och det trots att dessa samhälleliga serviceorgan inte är privatiserade. Roten till det onda ligger i en bostadspolitik som innebar att man på hårdhänt sätt och på kort tid byggde upp problemområden, som socialdemokraterna hade ansvaret för och som nu utgör ett stort bekymmer för samhället som helhet och för många av de människor som bor där. Brottslighet, vandalism, drogmissbruk och social misär – det är tyvärr de påtagliga verkningarna av den segregation i boendet som det misslyckade byggandet har åstadkommit. Att människor rycktes upp med rötterna och tvingades flytta till de stora koncentrationsområdena försvårade den sociala förankringen och det sociala nätverket.

En alternativ barnomsorg – t.o.m. med ett visst vinstintresse – skulle, tror jag tvärt emot vad Bengt Lindqvist menar, kunna ha en socialt utjämnande effekt. Här står ord mot ord. Men gör då ett experiment, utvärdera det, och öppna de låsta positionerna! Fasta ideologiska låsningar av detta slag är ofta inte annat än fördomar.

Sedan förstår jag att Bengt Lindqvist väljer att tala om allt möjligt sådant som inte ökar möjligheterna att nå full behovstäckning 1991. Bengt Lindqvists inlägg var egentligen i många stycken ganska avslöjande. Om man använder föräldraförsäkringen under de 18 månaderna för att man, som Bengt Lindqvist sade, då inte behöver plats i barnomsorgen, så blir ju den möjlighet som återstår för föräldrarna därefter att arbeta heltid, och då blir dagarna på daghem för många barn alltför långa. Vad har ni då att erbjuda t.ex. en ensamstående förälder annat än långa arbetsdagar och långa vistelsetider för barnen?

Vårt förslag om vårdnadsbidrag ger mycket större möjlighet till valfrihet än ert förslag om en utbyggd föräldraförsäkring.

INGRID EMMINGSSON (m):

Herr talman! Jag tycker att det har framkommit av både Jan Anderssons och statsrådets inlägg att det egentliga skälet för att säga nej till privata initiativ är vad man anar vara hotet från Electrolux eller andra liknande företag. Jag tror att det förhåller sig så med det här hotet, att Electrolux inte är allvarligt intresserat av den här företagsamheten, då det inte ligger inom företagets område och då det absolut inte skulle vara så vinstgivande som det påstås här.

Däremot tror jag att Electrolux kan ha ett annat intresse. Det råder brist på barnomsorgsplatser, och många av dem som arbetar där – och i alla andra större företag – har svårt att komma till arbetet, därför att man inte har någonstans att lämna barnen. Då har det tagits en del initiativ till företagsdag-

hem. De har tillkommit som en lösning, därför att de utlovade daghemsplatserna inte har kunnat åstadkommas. Detta tror jag är sanningen.

När det gäller målet att bygga upp barnomsorgen, som Bengt Lindqvist påstår att vi saboterar här, är det faktiskt så att flera alternativ är en resurs – i motsats till vad Bengt Lindqvist tidigare sagt. De kanske inte är en resurs för politiker som har en annan ideologisk åsikt, men för familjen innebär de en resurs. Och det är ju familjen – barnen och föräldrarna – som vi här talar om och som utgör målgruppen. Med det krav som vi har, likvärdiga statsbidrag till alla alternativ, kommer man bra mycket närmare målet 1991.

När det gäller kvalitet, sociala experiment osv. tror jag att Bengt Lindqvist glömde bort att föräldrarna faktiskt också kan säga vad de uppfattar som bra kvalitet. Det är inte alltid politiker som behöver komma och tala om detta.

Socialdemokraternas och moderata samlingspartiets framtidsvision skiljer sig åt ganska mycket – det kan man konstatera efter den här debatten. Alternativ barnomsorg är för socialdemokraterna det alternativ som de själva bestämmer. Familjen skall underställas den socialdemokratiska ideologin. Man är inte villig att lyssna ett dugg, man sitter fast. Men vår framtidsvision är större möjligheter för föräldrar att bestämma hur de vill ordna för familjen. Som följd därav måste det bli ett mindre politiskt inflytande. Till sist är det ju faktiskt far och mor som skall bestämma, inte storebror.

STEN ANDERSSON i Malmö (m):

Herr talman! När man har lyssnat på den debatt som i dag har ägt rum, får man uppfattningen att statsrådet sannerligen är skakad. Och det är bekymmersamt att han måste få stöd av en representant för ett parti, vars ideologi runt om i världen bara rämnar, nämligen vpk. Det är alltså det stöd Bengt Lindqvist får i dag i riksdagen. Han befinner sig på samma tunna – eller rättare sagt nattgamla – is som Jan Andersson från Helsingborg.

Nu skall man vara sportslig och inte skjuta på sittande fågel – Jan Andersson har nu ingen replikrätt. Men jag skulle i alla fall vilja rekommendera honom att inte prata om Malmös dagiskö innan han har varit där nere och sett den i verkligheten. Den är faktiskt lång. Under valrörelsen sade man från socialdemokratin ingenting om att ett år efter valet skulle kön i Malmö av barn som söker dagisplats vara den största som vi någonsin haft. Det var ett uppenbart – jag skulle t.o.m. vilja säga medvetet – valsvek.

När det gäller detta med vinningssyfte har jag sagt tidigare – och jag står faktiskt för det, herr statsråd – att jag inte tror att föräldrarna bekymrar sig så mycket för vem det är som bedriver barnomsorg. Om föräldrar tycker att en barnomsorgsform, även om den nu skulle vara privat, fungerar bra för deras barn, varför skall då vi sitta här i riksdagen och säga att det får ni som föräldrar inte lov att bestämma, det skall vi politiker göra? Jag trodde faktiskt, även om jag då kanske är väl naiv, att ansvaret för barnen i första hand borde ligga hos föräldrarna och inte hos centralistiska politiker i Sveriges riksdag.

Det har sagts att Uppsalamodellen har sablats ner här i dag. Jag har tidigare, herr talman, talat om betongsocialisten Yngvesson nere i Malmö. Men t.o.m. herr Yngvesson anser nu att Uppsalamodellen tydligen är vad han måste stödja sig på för att kunna få en fungerande barnomsorg i Malmö.

Herr talman! Låt oss komma därhän att vi får en barnomsorg i Sverige där föräldrarna själva får bestämma och där man slipper bli utsatt för pekpinningar från Sveriges riksdag eller från kommunala församlingar! Jag tillhör den kategori som ändå inbillar sig att föräldrarna bör ha – och skall ha – det största ansvaret för barnens uppfostran.

BERITH ERIKSSON (vpk):

Herr talman! De borgerliga partierna anser tydligen att det skulle vara samhällsekonomiskt mycket lönsamt att låta tusen olika alternativ blomma – det är väl det man menar med de blommor man nämnt. Man skulle skapa ett slags konstlad marknad, där marknadskrafterna skall verka och sanera branschen. Hur blir det då på mindre orter? Vilka alternativ skulle det finnas där? På en ort där det finns underlag för endast ett daghem skulle man få finna sig i att betala för vad det kostar och vara nöjd med den kvalitet som bjuds. På daghem i kommunal regi har man ändå mycket större påverkansmöjligheter.

Till Ingrid Hemmingsson vill jag säga att det förhållandet att personalen önskar få utveckla sina idéer inte är detsamma som att man vill driva privat verksamhet. Vidare vill jag säga att placering på företagsdaghem är en förmån som de anställda i företaget kan få. Vi har ännu inte riktigt lyckats avskaffa kopplingen mellan anställning och bostad. Sådana här kopplingar till anställningen gör att man när man slutar anställningen mister förmånen. Hur blir det om man vill byta arbete och kommer till ett företag som inte har något dagis?

Så några ord till statsrådet i fråga om dagbarnvårdare. Dagbarnvårdare är ett dyrare alternativ för kommunerna, eftersom kommunerna får dubbla kostnader för samma barn på grund av att barn hos dagbarnvårdare har rätt att delta i förskoleverksamhet en del av dagen. Kommunen har lokalkostnader och personalkostnader för förskoleverksamheten och dessutom kostnader för dagbarnvårdaren. Det blir därför ett dyrare alternativ.

Till sist några ord till Sten Andersson i Malmö som jag annars inte brukar bemöta när han uttrycker sig på det sätt som han gjort i denna debatt. Att barnomsorgen inte är fullt utbyggd i Malmö och inte heller i många andra kommuner beror på att det där suttit en hel massa gubbar, som i tid inte prioriterat barnomsorgen.

MAJ-INGER KLINGVALL (s):

Herr talman! En kort kommentar till Birgit Friggebo. I hennes avslutande ord om barnomsorgen som den sista socialistiska utposten tar jag som exempel på en hög folktoppartistisk debattnivå.

Till Sten Andersson i Malmö vill jag säga att jag just på grund av att jag kommer från Östergötland ville modifiera den kristämpel som framför allt Stockholm har fått.

Barnomsorgen har två funktioner. För det första skall den stå för pedagogisk utvecklingsstimulans och tidig gruppsamvaro för alla barn, och för det andra skall den svara för en trygg tillsyn och omvårdnad för barn vars föräldrar förvärvsarbetar eller studerar och som därför har behov av tillsyn utanför hemmet. Dagbarnvårdarnas egna barn tillhör den första kategorin, och där-

för är Ulla Tillanders exempel om dagbarnvårdare som byter barn inte relevant.

Uppsalamodellen löser inte de problem vi vill lösa. Det blir inte fler dagbarnvårdare om man inte hittar på något annat sätt, t.ex. chockhöjer dagisavgiften. Tvärtom riskerar vi en försämring.

I min hemkommun Norrköping skulle en genomförd Uppsalamodell på ett bräde kosta 6,5 miljoner utan att vi skulle få en enda ny plats. Därigenom skulle vi få mindre resurser till den typ av åtgärder som behöver sättas in för att vi verkligen skall kunna rekrytera och behålla dagbarnvårdare.

Jag tvingas konstatera att det är det gamla vanliga det handlar om: kvinnorna skall klara barnomsorgsproblemen genom att vara hemma och ta hand om sina egna barn och ytterligare några barn.

För oss handlar den här debatten om bra barnomsorg, som skall komma alla barn till del efter föräldrarnas önskemål. Barnomsorg får aldrig bli en vara som saluförs på en marknad; barnen är alldeles för viktiga för det. Därför har vi i det socialdemokratiska kvinnoförbundet så envist drivit denna fråga under många år. Nu börjar vi äntligen se målnöret, och vi tänker kämpa ända fram.

Tredje vice talmannen anmälde att Ulla Tillander, Birgit Friggebo och Ingrid Hemmingsson anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Statsrådet BENGT LINDQVIST:

Herr talman! Först vill jag bara göra några korta kommentarer.

Det är riktigt, Ulla Tillander, att vi har en ökande segregation i det svenska samhället. Den beror delvis på att vi inte har klarat att föra en tillräckligt stark socialpolitik och fördelningspolitik. Låt oss då för all del inte dra den motsatta slutsatsen och försämra och försvaga en sådan fast socialpolitik som bygger på rättvisans och jämlikhetens grund. Slutsatsen är naturligtvis att vi i det segregerade samhället inte skall vidta åtgärder som ytterligare spår på och ökar segregationen.

Jag tycker att det var ett något cyniskt tal om den ensamstående möjligheter att vara hemma med hjälp av det borgerliga vårdnadsbidraget på 41 kronor om dagen. Det ger inte så många just ensamstående stora möjligheter till att vara hemma, såvitt jag förstår.

Herr talman! Nu gäller det slutsputten i en av den senare delen av 1900-talets viktigaste socialpolitiska frågor, nämligen att ge stöd åt familjerna med små barn. Det är ett stöd som bör både värna om barnens intressen och samtidigt ge möjlighet till ökad jämställdhet mellan män och kvinnor. I en sådan politik spelar barnomsorgen och utbyggnaden av barnomsorgen en alldeles central roll. Vi måste nu anstränga oss till det yttersta för att nå målet som riksdagen beslutade om 1985 om full behovstäckning fram till 1991.

Uppgiften har blivit mer omfattande än vi trodde 1985. Det finns väsentligt många fler förskolebarn. Vi räknar med att det kommer att finnas 60 000 fler förskolebarn 1992 än vi trodde 1985. Det är väsentligt fler småbarnsmammor som nu är ute i arbete och som vill ut i arbete än vi trodde då. Vi har

en överhettning i vissa delar av landet som ger oss svårigheter att rekrytera personal.

Men det finns fortfarande möjligheter. Som har sagts tidigare i debatten är det ändå 80 % av kommunstyrelserna i kommunerna som har sagt att de klarar av denna situation. Det är då bedömt utifrån de förutsättningar som föreligger 1989. Vi måste satsa för att nå målet. Regeringen har nu satt in ytterligare 900 milj. kr., men de borgerliga har sagt nej. Med den borgerliga politiken skulle vi aldrig nå fram till målet. Det innebär att vi skulle undandra ca 5 000 milj. kr. totalt från den kommunala utbyggnaden av barnomsorgen. Då går det inte. Nu måste kommunerna satsa under både 1990 och 1991. Jag tror att de flesta kommuner verkligen har reella möjligheter att klara detta.

Herr talman! Svensk förskola är förmodligen världens bästa i flera olika avseenden, men också när det gäller det unika i att vi har en socialt sammanhållen förskola. Det är detta vi socialdemokrater är så rädda om. Vi slår vakt om förskolan på samma sätt som vi också vill slå vakt om skolan, dvs. för att ge barnen en social miljö att växa upp i och för att lära dem att arbeta tillsammans. Det tror vi är ett värde som alla barn i detta land har den största glädje av.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Bordläggning

Anmälades och bordlades

Motion

med anledning av prop. 1989/90:38 om ändrade bestämmelser i fråga om bostadsbidrag för år 1990

1989/90:Bo32 av Jan Strömdahl och Ylva Johansson (båda vpk)

13 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställts

den 8 november

1989/90:52 av *Evert Svensson* (s) till utrikesministern om konflikten mellan Israel och palestinierna:

Tiden är av olika anledningar kort för en fredsuppgörelse mellan Israel och PLO – den palestinska befrielseorganisationen. Det som i dag är viktigast är att en reell fredsprocess kommer i gång och att palestinierna kan se en ljusning i sin svåra situation. Hittills har inget påtagligt hänt i den territoriella frågan. Tålmodet kan brista och extremistgrupper få större utrymme inom den palestinska befolkningsgruppen. Sker en sådan upptrappning ger den i sin tur näring åt dem i Israel som vill driva ut palestinierna från Västbanken och Gaza.

Den palestinska uppresningen/Intefadan har nu pågått sedan december 1987. I en rapport till FN/UNICEF anges följande statistik för december 1987 – juni 1989, dvs. 18 månader:

632 döda
64 000 skadade, varav många allvarligt
30 000 arresterade
3 600 dagars utegångsförbud
1 000 av militären stängda zoner
67 000 olivträd och andra fruktträd uppryckta
917 hus demolerade
2 000 spontanaborter på grund av våldet.

Sedan juni 1989 fram till nu har naturligtvis våldet fortsatt i oförminskad omfattning. Antalet döda anges nu till 700 personer. Det är ofta unga personer. Tusentals personer har deporterats under senare år.

En åtgärd som ockupationsmakten Israel tar till är att stänga skolor. Alla universitet och högre skolor på Västbanken och Gaza har enligt samma rapport varit stängda av militären sedan Intefadan började i december 1987. Alla andra skolor var stängda från januari till juli 1989 – och hade varit i funktion bara sporadiskt sedan februari 1988. Det betyder att få kan ta sina examina. UNRWA har protesterat vid ett par tillfällen mot att Israel har stängt deras skolor. Det är dessutom förbjudet att ge undervisning i hemmen.

Västbanken och Gaza regleras av 2 150 militärorder, förutom brittiska och jordanska lagar, ibland också av gamla turkiska lagar sedan den ottomonska tiden. Dessutom gäller israeliska lagar. Intefadan/uppresningen är ett icke-vålds-motstånd. Inga vapen används, man angriper den välrustade israeliska militären med stenar, tillfälliga barrikader, dessutom användes strejker, stängda affärer etc. som medel i kampen.

Ockupationen har nu pågått sedan juni 1967! Det är mer än 22 år.

Den lösning som syns möjlig är den rekommendation som FN redan 1947 beslöt anta, nämligen två stater. Genom Palestinska nationalrådets (PNC) beslut i Alger i november 1988 har PLO räckt ut en hand till Israel genom erkännande av Israels rätt att existera, avståndstagande från terroristhandlingar samt erkännande av FN-resolutionerna 242 och 338, vilka stipulerar Israels tillbakadragande till 1967 års gränser (dvs. ett betydligt mindre territorium än FN:s delningsplan 1947).

Israel har å sin sida hittills vägrat varje förhandling där PLO är inblandad. Nu kan det aldrig vara motpartens sak att bestämma vem som skall vara deras företrädare. PLO har – bortsett från extremistgrupper – ett massivt stöd på såväl Västbanken som Gaza. Ingen reell förhandling kan ske vid sidan av dem. Det är också en absurd tanke, att man skall förhandla med någon som inte är ansvarig och som inte kan garantera – så långt det är möjligt – att en uppgörelse hålles. Man måste ju alltid förhandla med en motståndare. Med sympatisörer samarbetar man.

Den svenska regeringen har medverkat till att en dialog kunde komma till stånd mellan PLO och USA. Det betraktas som en utomordentligt viktig milstolpe. Nu gäller det att gå vidare, för att uppnå en förhandlingslösning, eller början till en fredsuppgörelse genom reella förhandlingar.

PLO har gett Israel ett gyllene tillfälle. Om detta går Israel – och palestinierna – ur händerna kan vad som helst hända. Perspektivet är i så fall utomordentligt mörkt för såväl Israel som det palestinska folket.

Med hänvisning bl.a. till ovanstående vill jag att utrikesministern redogör för följande:

Vilken är den svenska regeringens inställning till konflikten mellan Israel och det palestinska folket?

Vad gör regeringen för att ytterligare påskynda fredsprocessen?

14 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 9 november

1989/90:191 av *Ingbritt Irhammar* (c) till statsministern om förhandsgranskning av videogram:

I debatten om hur våldet skall stävjas har olika åsikter förts fram om videovåldets skadliga påverkan på framför allt ungdomar.

Statsministern har sålunda i pressen uttalat att insatserna mot videovåldet är en av de åtgärder mot våldet som regeringen anser nödvändiga att vidtaga.

Justitieministern däremot finner tydligen – också enligt pressuppgifter – ingen anledning till oro utan hävdar att videovåldet inte skapar våld.

Mot bakgrund av statsministerns och justitieministerns uttalanden vill jag ställa följande fråga:

Är regeringen beredd att stödja centerns krav på förhandsgranskning av videogram?

1989/90:192 av *Margitta Edgren* (fp) till utbildningsministern om examinationen av språkprov för vissa flyktingar:

Flyktingar som har utländsk medicinsk utbildning kan komplettera och erhålla svensk legitimation. Det gäller läkare, sjuksköterskor, sjukgymnaster. Förutsättningarna är godkänt språkprov, kompetensbedömning, praktik och godkänd kurs i hälso- och sjukvårdslagstiftning.

Utbildningen genomförs av Kursverksamheterna i Uppsala och Lund. Examinationen av språkprovet har sedan 60-talet skett genom Kursverksamheten i Uppsala. Invandrare som läst i Lund skall alltså till Uppsala för examinationen, och alternativt skall Uppsalas examinator åka till Lund mot en mycket hög ersättning som länsarbetsnämnden får betala.

Lund har sedan slutet av 60-talet UHÄ:s uppdrag att bedöma svenskkunskaperna för utländska studerande. Lund kan alltså mycket väl genomföra språkprov under betryggande former med tanke på den långa erfarenheten som finns.

Jag vill med anledning av vad jag skrivit fråga statsrådet:

Vilka åtgärder är statsrådet beredd att vidta i akt och mening att ge examinationsuppdrag även till Lund?

1989/90:193 av *Birger Hagård* (m) till utbildningsministern om ökad forskarutbildning:

Sverige har en ständigt ökande brist på forskarutbildade personer, doktorer.

Vilka åtgärder anser utbildningsministern vara mest angelägna för att råda bot på bristsituationen, på kort och på längre sikt?

1989/90:194 av *Anne Wibble* (fp) till arbetsmarknadsministern om de privata skrivbyråerna och konkurrensen inom den privata tjänstesektorn:

Enligt ett utslag i högsta domstolen i dag strider de privata skrivbyråernas verksamhet mot arbetsförmedlingslagen. Det är enligt min mening utomordentligt angeläget att lagstiftningen inte lägger hinder i vägen för konkurrens inom den privata tjänstesektorn.

Jag vill därför fråga arbetsmarknadsministern:

Vilka åtgärder tänker regeringen nu vidta för att arbetsförmedlingslagen inte skall lägga hinder i vägen för konkurrens inom den privata tjänstesektorn?

15 § Kammaren åtskildes kl. 16.00.

In fidem

GUNNAR GRENFORS

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Torsdagen den 9 november

1 § Anmälan om kompletteringsval till justitieutskottet	1
2 § Utökning av antalet suppleanter i försvarsutskottet	1
3 § Val av ytterligare suppleant i försvarsutskottet	1
4 § Svar på interpellation 1989/90:15 om förstärkning av den enskildes rättssäkerhet	2
Justitieminister Laila Freivalds	
Nic Grönvall (m)	
Bengt Harding Olson (fp)	
5 § Svar på interpellation 1989/90:21 om åtgärder mot oenhetlig praxis vid utdömmande av påföljd för narkotikabrott	11
Justitieminister Laila Freivalds	
Karin Israelsson (c)	
Jerry Martinger (m)	
6 § Svar på interpellation 1989/90:31 om skärpt narkotikastrafflagstiftning	17
Justitieminister Laila Freivalds	
Jerry Martinger (m)	
7 § Svar på interpellation 1989/90:30 samt frågorna 1989/90:112, 115 och 121 om barnomsorgen	21
Statsrådet Bengt Lindqvist	
Sten Andersson i Malmö (m)	
Ingrid Hemmingsson (m)	
Ulla Tillander (c)	
Karin Israelsson (c)	
Birgit Friggebo (fp)	
Berith Eriksson (vpk)	
Jan Andersson (s)	
Maj-Inger Klingvall (s)	
Barbro Westerholm (fp)	
Anita Stenberg (mp)	
8 § Ajournering	35
9 § Återupptagna förhandlingar	35
10 § Information från regeringen om resultat av informellt EFTA-ministermöte	35
Statsrådet Anita Gradin	
Per Gahrton (mp)	
Nic Grönvall (m)	
Anita Stenberg (mp)	
11 § Svar på interpellation 1989/90:30 samt frågorna 1989/90:112, 115, och 121 om barnomsorgen (forts.)	41
Statsrådet Bengt Lindqvist	
Ulla Tillander (c)	

Birgit Friggebo (fp)
Karin Israelsson (c)
Ingrid Hemmingsson (m)
Berith Eriksson (vpk)
Barbro Westerholm (fp)
Sten Andersson i Malmö (m)
Jan Andersson (s)
Anita Stenberg (mp)
Maj-Inger Klingvall (s)

12 § Bordläggning	56
13 § Meddelande om interpellation	
1989/90:52 av Evert Svensson (s) om konflikten mellan Israel och palestinierna	56
14 § Meddelande om frågor	
1989/90:191 av Ingbritt Irhammar (c) om förhandsgranskning av videogram	58
1989/90:192 av Margitta Edgren (fp) om examinationen av språkprov för vissa flyktingar	57
1989/90:193 av Birger Hagård (m) om ökad forskarutbildning	59
1989/90:194 av Anne Wibble (fp) om de privata skrivbyråerna och konkurrensen inom den privata tjänstesektorn	59

